

HANDREIKING

VOOR GEMEENTEN OVER PRIVACYASPECTEN
BIJ CRIMINALITEITSPREVENTIE

P R I V A C Y

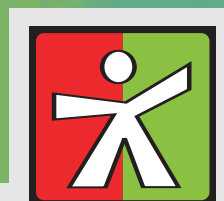
A S P E C T

E N B I J C R

I M I N A L I

T E I T S P R

E V E N T I E

PERSOONSgegevens
DAAR ZIJN WE ZUINIG OP

**Handreiking voor gemeenten over privacyaspecten bij
criminaliteitspreventie**

Herziene versie december 2003

Mr. L.B. Sauerwein

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Hoofdstuk 1	
Inleiding	7
Hoofdstuk 2	
Het stappenplan	10
2.1 Een andere insteek: zoek naar ieders taken en belangen	10
2.2 Het stappenplan	11
Hoofdstuk 3	
De uitgangspunten en beperkingen van de privacyregelgeving toegelicht	18
3.1 Inleiding	18
3.2 De wettelijke beperkingen voor gegevensuitwisseling	19
3.3 Doel en grondslag van de gegevensverwerking	26
3.4 Wat betekenen de uitgangspunten van de privacyregelgeving?	34
Hoofdstuk 4	
Het stappenplan in Kriemdijk	38
4.1 Inleiding	38
4.2 De stappen	39
Hoofdstuk 5	
Conclusie	53
Bijlage I	56
Bijlage II	59
Eindnoten	97

Voorwoord

Voor u ligt de gewijzigde Handreiking voor gemeenten over privacyaspecten bij criminaliteitspreventie. Voor dit kabinet is de aanpak van jeugdcriminaliteit een belangrijk thema en een belangrijk onderdeel van het Veiligheidsprogramma Naar een veiliger samenleving. Het voorkomen van eerste delicten en het terugdringen van recidive bij jongeren zijn hierbij belangrijke speerpunten, zoals is weergegeven in Jeugd terecht, het kabinetsprogramma voor de aanpak van jeugdcriminaliteit 2003-2006.

Speciale aandacht is er voor jongeren uit etnische minderheidsgroepen die een onevenredig aandeel hebben in de criminaliteit. Veel organisaties zijn lokaal betrokken bij het beleid dat moet voorkomen dat jongeren uit etnische minderheidsgroepen marginaliseren en afglijden naar de criminaliteit. Een gesloten keten is hierbij essentieel, maar dat is onmogelijk zonder een zorgvuldige vastlegging en uitwisseling van gegevens.

Veel gehoord is de klacht dat de privacyregelgeving uitwisseling van gegevens belemmert. De regelgeving stelt inderdaad grenzen aan de uitwisseling van gegevens tussen organisaties. Het recht op privacy is een groot goed in onze samenleving. Het College bescherming persoonsgegevens (CBP) ziet er op grond van de Wet bescherming persoonsgegevens op toe, dat persoonsgegevens zorgvuldig worden gebruikt en beveiligd en dat de privacy van burgers ook in de toekomst gewaarborgd blijft. Dit college is dan ook nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van deze herziene Handreiking.

Binnen de huidige regelgeving is veel op het terrein van de gegevensuitwisseling wél mogelijk; de regels hoeven een effectief preventiebeleid niet in de weg te staan. Deze Handreiking biedt

gemeenten en hun lokale partners inzicht in de wettelijke mogelijkheden om binnen de huidige privacyregels tot gegevensuitwisseling over te gaan.

Tevens is als tekst beschikbaar gekomen het “Modelconvenant over de gegevensuitwisseling tussen partijen betrokken bij het criminaliteitspreventiebeleid in gemeenten” . Vanaf 15 juni 2004 zal de Helpdesk Privacy binnen het departement operationeel zijn. Deze Helpdesk zal er op zijn gericht de betrokken partijen optimaal te informeren over de (on)mogelijkheden van gegevensuitwisseling.

Er zal bij het overdragen van gegevens altijd moeten worden gezocht naar een evenwicht tussen het belang van de samenleving, van de organisaties en van de betreffende persoon. Deze Handreiking is er op gericht gemeenten en lokale partners een optimaal evenwicht te kunnen laten vinden in de grote belangen die met het uitwisselen van gegevens op het spel staan.

De Minister voor Justitie

De Minister voor
Vreemdelingenzaken en Integratie

Inleiding

In 1999 en 2000 vonden in een achttal gemeenten CRIEM-pilots plaats. CRIEM staat voor “Criminaliteit in Relatie tot de Integratie van Etnische Minderheden”. Gedurende de pilot periode is in de acht gemeenten ervaring opgedaan met het ontwikkelen of aanscherpen van beleid dat voorkomt dat jongeren uit etnische minderheidsgroepen marginaliseren en afglijden naar criminaliteit. Op grond van de in de CRIEM-pilots opgedane ervaringen is inmiddels het Preventiebeleid 2001-2004 geformuleerd.

In de pilotperiode bleek dat er bij veel gemeenten en overige lokale partners vragen leven over de uitwisseling van persoonsgegevens ten behoeve van criminaliteitspreventie. Hierom hebben de toenmalige minister voor GSI en Staatssecretaris van Justitie in 2002 besloten een Handreiking te laten ontwikkelen die gemeenten en de lokale partners houvast kan bieden als het gaat om de privacyaspecten bij gegevensuitwisseling. De thans voorliggende Handreiking is daar waar nodig geactualiseerd. Het College bescherming persoonsgegevens is naast andere instanties geraadpleegd bij de voorbereiding van deze Handreiking.

De Handreiking is een handvat voor het creëren van een systeem van zorgvuldige gegevensverwerking

Basis van het beleid voor criminaliteitspreventie is een zogenoemde ketenbenadering. De ketenbenadering betekent dat de werkzaamheden van de bij de jeugd betrokken organisaties in een gemeente goed of nog beter op elkaar worden aangesloten. In de praktijk is gebleken dat deze organisaties daarvoor persoonsgegevens willen uitwisselen. Ook is gebleken dat het privacyrecht daarbij als beperkend wordt ervaren. De wettelijke kaders brengen inderdaad met zich mee dat een onbeperkte gegevensuitwisseling niet is toegestaan. Dat is ook logisch.

Bij het uitwisselen van persoonsgegevens moet altijd gezocht worden naar een evenwicht tussen het belang bij gegevensuitwisseling en het belang van de personen bij bescherming van hun persoonlijke levenssfeer. Het vastleggen van gegevens over jeugdige uit een etnische minderheidsgroepering in het kader van criminaliteitspreventie kan onbedoeld stigmatiserend werken. Daarvoor moet worden gewaakt. Bij het invullen van het criminaliteitspreventiebeleid moeten al deze belangen dan ook steeds goed in het oog worden gehouden.

Met deze Handreiking wordt beoogd gemeenten en de lokale partners een handvat te bieden voor het creëren van een systeem van zorgvuldige gegevensverwerking met inachtneming van de wettelijke regels. Daarvoor is in deze Handreiking een stappenplan uiteengezet dat de gemeente en de partners gezamenlijk doorlopen. Met behulp van dit stappenplan kan gezocht worden naar een mogelijke gegevensuitwisseling binnen de wettelijke kaders. De beperkingen worden daarmee niet opgeheven, maar met dit stappenplan in de hand kunt u zoeken naar een mogelijke uitwisseling van gegevens met in acht neming van de regelgeving en de betrokken belangen. Het stappenplan volgen kost tijd. Het vraagt discussie en een kritische houding tegenover de behoefte gegevens uit te wisselen.

Voor wie is de Handreiking?

In het criminaliteitspreventiebeleid hebben de gemeenten de regierol gekregen. Deze Handreiking is dan ook met name geschreven voor de ambtenaar bij de gemeente die belast is met de uitvoering van het criminaliteitspreventiebeleid en/of de privacyaspecten. Voor een succesvolle toepassing van het stappenplan is het wel van belang dat ook de partners kennisnemen van deze Handreiking en de daarin opgenomen vragen die moeten worden beantwoord. Het criminaliteitspreventiebeleid vraagt immers om samenwerking.

De opzet van de Handreiking

In de Handreiking worden eerst de stappen van het stappenplan uiteengezet (hoofdstuk 2). Daarna worden de uitgangspunten en beperkingen van het privacyrecht, dat wil zeggen de kaders voor gegevensuitwisseling, in hoofdstuk 3 nader toegelicht. In hoofdstuk 4 wordt het stappenplan uitgewerkt aan de hand van een voorbeeld: de fictieve gemeente Kriemdijk. In hoofdstuk 5 ten slotte zijn de conclusies weergegeven.

In de bijlagen bij de Handreiking zijn de belangrijkste wettelijke regelingen en/of bepalingen in kaart gebracht. Gemeenten en de betrokken partijen zullen zich er daarnaast van moeten vergewissen of er niet nog een specifieke regeling of beleidsregel van toepassing is. Hierbij kan gedacht worden aan (interne) beleidsregels, zoals Normen 2000 voor de Raad voor de Kinderbescherming, recent aangepast voor zaken die na 1 mei 2003 zijn aangemeld bij de Raad voor de Kinderbescherming (Normen 2000 versie 2). Deze Handreiking is in december 2003 herzien.

Het stappenplan

2.1 Een andere insteek: zoek naar ieders taken en belangen

Als organisaties of partijen gegevens willen uitwisselen en verder verwerken hebben zij over het algemeen de natuurlijke neiging om op zoek te gaan naar de grootste gemene deler: dat wil zeggen welke gegevens mag iedereen met iedereen uitwisselen? In paragraaf 3.4 wordt uitgelegd waarom die aanpak in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid geen goede oplossing biedt.

Het stappenplan is gebaseerd op een andere insteek. Namelijk dat u samen met de betrokken organisaties zoekt naar ieders taak in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid. Past het binnen mijn taak of het daaruit voortvloeiende of daarmee samenhangende belang om gegevens uit te wisselen met deze partner? En welke gegevens mogen wij dan uitwisselen? Oftewel: zoek naar de taken en de bijbehorende belangen in individuele relaties. Waar liggen deze taken en belangen dicht bij elkaar? En richt de gegevensuitwisseling in uw gemeente langs die lijnen in. Het stappenplan wordt hierna uiteengezet en toegelicht.

Voordat u het stappenplan doorloopt is het wel van belang dat u en uw partners in beeld hebben wat de uitgangspunten van de privacyregelgeving zijn. De privacyregelgeving stelt immers grenzen aan de uitwisseling van gegevens. Deze uitgangspunten zijn in Nederland primair in de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) neergelegd. U moet daarnaast in beeld hebben welke specifieke regels voor welke betrokken organisaties gelden. De specifieke regels kunnen geheimhoudingsbepalingen in bijzondere wetten zijn of bijvoorbeeld de Wet politieregisters. Sommige gegevens die worden uitgewisseld zijn zo gevoelig dat ze onder een speciaal regime vallen. Dit zijn de bijzondere gegevens in de zin van de WBP, zoals rasgegevens. In deze Handreiking

hebben wij de belangrijkste uitgangspunten en beperkende regelingen, dat wil zeggen de grenzen voor gegevensuitwisseling in het kader van criminaliteitspreventie, voor u in kaart gebracht. In hoofdstuk 3 en bijlage 2 worden die toegelicht.

Dan nu het stappenplan.

2.2 Het stappenplan

Het stappenplan bevat zes stappen.

Stap 1: bepaal de taken en belangen

Per organisatie moet inzichtelijk gemaakt worden welke taak de betrokken organisatie heeft bij het verwerken van gegevens voor criminaliteitspreventie en welke belangen bij het verwerken van gegevens daarmee samenhangen of daaruit voortvloeien. In hoeverre heeft deze organisatie een taak in het kader van criminaliteitspreventie en welk belang heeft de organisatie dan waarvoor het uitwisselen van gegevens noodzakelijk is? Daarbij komt de vraag aan de orde: wat wil en kan ik als organisatie? Of wat vind ik dat ik moet op basis van de mij opgedragen taak? En welk belang bij gegevensuitwisseling vloeit daaruit voort of hangt daarmee samen? Het gaat dan om het zogenoemde geobjectiveerde belang. Dus niet om een subjectieve (persoonlijke) beleving van wat het belang bij gegevensuitwisseling kan zijn, maar om wat objectief gezien tot de belangen van de organisatie behoort. Moet ik als sociale dienst mij bezighouden met de drugsverslaving van één van de ouders van de desbetreffende jeugdige? Het is een idee om hiervoor een aantal besprekingen te houden met organisaties waar u al mee samenwerkt, of mee wilt gaan samenwerken in het kader van criminaliteitspreventie. Bij die besprekingen kunnen natuurlijk ook organisaties die in uw gemeente samenwerken of die willen gaan samenwerken, worden betrokken. Voor de politie geldt een eigen regime (de Wet politieregisters). De politie zal dit kader bij het onderzoek moeten

hanteren. Dus beoordelen of het binnen haar politietaak valt samen te werken met de betrokken instanties en of de Wet politieregisters uitwisseling toestaat. Voor een aantal organisaties of de daar werkzame personen zal een geheimhoudingsplicht gelden. Deze organisaties zullen daar bij het daadwerkelijk uitwisselen van gegevens over jeugdigen rekening mee moeten houden. In hoofdstuk 3 gaan wij verder in op deze geheimhoudingsplichten.

Om goed in kaart te brengen welke organisaties nu gegevens met elkaar mogen uitwisselen moet vervolgens *per individuele relatie of relaties* bekeken worden of gegevensuitwisseling past binnen de taak van de organisatie en welk belang de organisaties hebben bij gegevensuitwisseling. Valt het binnen mijn taakomschrijving als sociale dienst dat ik een welzijnsorganisatie inschakel als ik weet dat één van de ouders drugsverslaafde is en in hoeverre heb ik dan of hoever reikt dan mijn belang om gegevens uit te wisselen met die organisatie? Bij die vraag komt dan natuurlijk ook het doel van de gegevensuitwisseling aan de orde. Wat willen wij bereiken met gegevensuitwisseling? Alleen maar het voorkomen van criminaliteit? En heb ik als sociale dienst dan wat te maken met die welzijnsorganisatie?

De uitkomst van deze analyse zal naar verwachting zijn dat bepaalde organisaties vergelijkbare of dezelfde taken en belangen hebben. Een uitwisseling van gegevens zal in die gevallen eerder noodzakelijk zijn voor de goede uitvoering van die taken en belangen. Dat betekent niet dat organisaties die op het eerste gezicht niet veel met elkaar te maken hebben, geen gegevens mogen uitwisselen. Het kan zo zijn dat in het kader van bijvoorbeeld het algemene belang van criminaliteitspreventie, gegevensuitwisseling wel noodzakelijk is voor de uitvoering van verschillende taken of belangen.

Bij stap 1 moet u dit *per individuele relatie(s)* in uw gemeente in kaart brengen. Het is wel van belang dat u en uw partners kritisch zijn. De

vraag moet steeds zijn: is het wel noodzakelijk voor de uitvoering van onze taken en (bijbehorende) belangen dat wij gegevens uitwisselen? Kunnen we niet langs een andere of een minder belastende weg hetzelfde resultaat bereiken? En staat de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer in redelijke verhouding tot het doel van de verwerking?

Stap 2: bepaal het doel van de gegevensuitwisseling

Bij de zoektocht naar de belangen van organisaties bij gegevensuitwisseling komt als hiervoor al gezegd onmiddellijk de vraag naar het doel van de uitwisseling om de hoek kijken. Het doel of de doeleinden van de gegevensverwerking bepalen in grote mate de ruimte voor gegevensuitwisseling. Een voorbeeld: als de politie en de Raad voor de Kinderbescherming gegevens uitwisselen met het doel zware criminaliteit te voorkomen, moet ik als consultatiebureau dan wel deelnemen aan die uitwisseling, aan dat netwerk? Wat is mijn taak en mijn belang daarin dan?

Het bepalen van het doel of de doeleinden van de uitwisseling zal niet altijd even makkelijk zijn. En het kost tijd. Neemt u daarvoor dan ook de tijd in de besprekingen met de partijen. In paragraaf 3.3.1 gaan wij verder in op het doel.

De Externe Commissie CRIEM¹ heeft in haar advies “Op weg naar een andere cultuur: De eerste stap(pen) gezet” aangekaart dat een focus op alleen criminaliteitspreventiebeleid te beperkt is in het licht van het gehele (integrale) jeugdbeleid. De commissie heeft daarom aanbevolen de gewenste aansluiting van hulpverlening met name in de voorschoolse en schoolse fase in een breder kader (integraal beleid) te zetten. U kunt overwegen het doel of de doeleinden van de gegevensuitwisseling in dat kader te plaatsen. Het stappenplan zal dan op dezelfde wijze moeten worden doorlopen.

Stap 3: bepaal welke gegevens

Voordat u de vorm en inhoud van de gegevensuitwisseling gaat bepalen, moet u met uw partners nog bepalen welke gegevens u wilt en kan verzamelen en verwerken. U en uw partners hebben daar waarschijnlijk duidelijke ideeën over. Het privacyrecht stelt echter grenzen aan de soort en hoeveelheid gegevens die u uitwisselt en verder verwerkt. Hierbij moet u in het oog houden dat personen die onderworpen zijn aan een geheimhoudingsplicht steeds in het individuele geval moeten beoordelen of zij gegevens kunnen uitwisselen. Dat neemt niet weg dat het zinvol is op voorhand na te denken en, onder voorbehoud van die individuele afweging, afspraken te maken over de hoeveelheid gegevens die worden uitgewisseld.

In de regel zal het namelijk voor het doel of de doeleinden niet noodzakelijk zijn om het complete dossier van de betrokken jeugdige uit te wisselen. Het doeleinde is immers, kort gezegd, het beter op elkaar aansluiten van de hulpverleningsactiviteiten om marginalisering van en criminaliteit door jeugdigen (uit etnische minderheidsgroepen) terug te dringen en/of te voorkomen. Voor een betere aansluiting van hulpverlening hoeft de pleegzorginstelling echter niet exact te weten welke rapportcijfers de jeugdige heeft.

Ook zal het voor het doeleinde niet noodzakelijk zijn om gegevens uit te wisselen over alle jeugdigen die bekend zijn bij een organisatie. Het risico van marginalisering of het afglijden naar het criminele circuit manifesteert zich niet meteen als de jeugdige zich bij een bepaalde instelling meldt. Dat risico lijkt zich pas te manifesteren als het ook bij de hulpverlening niet meer goed loopt met de jeugdige. U zult dus moeten bepalen op basis van welke criteria over een jeugdige gegevens worden uitgewisseld. Uitgangspunt zou bijvoorbeeld kunnen zijn dat alleen over die jeugdigen gegevens worden uitgewisseld, die problemen veroorzaken en binnen de eigen organisatie of binnen het eigen hulpaanbod niet meer kunnen worden geholpen.

U en uw partners moeten hier kritisch zijn naar de eigen wensen. De vraag moet steeds zijn: is het wel noodzakelijk dat wij gegevens uitwisselen? En is het wel noodzakelijk dat wij die vastleggen? Kunnen we niet met minder gegevens hetzelfde doel bereiken?

Naast deze noties is het van belang na te gaan of er bijzondere gegevens worden verwerkt en of die mogen worden verwerkt. Let u hier goed op! Strafrechtelijke gegevens zijn ook bijzondere gegevens. De WBP bevat daarvoor een speciale regeling. Zijn de strafrechtelijke gegevens echter opgenomen in een politieregister, dan is niet de WBP maar de Wet politieregisters van toepassing. In bijlage 2 worden de regelingen toegelicht.

Stap 4: bepaal de vorm en inhoud van de uitwisseling

Als u de vorige drie stappen met uw partners hebt doorlopen, dan is in kaart gebracht welke organisaties met wie welke gegevens kunnen uitwisselen en voor welk doel. Naar verwachting mag een aantal organisaties in uw geval geen gegevens uitwisselen.

Beziet u het complete plaatje dan blijkt dat organisaties die een vergelijkbare of verwante taak en daaruit voortvloeiend of daarmee samenhangend belang hebben met betrekking tot een uitwisseling van gegevens, eerder gegevens mogen uitwisselen dan organisaties wiens taak of belang daarin ver van elkaar verwijderd is. Ook zal blijken dat gegevensuitwisseling eerder is toegestaan als er zo min mogelijk gegevens worden uitgewisseld.

U moet de netwerken en het daaraan ten grondslag liggende registratiesysteem vervolgens conform dat totaalplaatje inrichten. Met name bij deze stap moeten u en uw partners kritisch zijn. Naar iedere uitwisseling van gegevens en ook naar iedere deelname aan een netwerk, moet heel kritisch gekeken worden. Een belangrijke leidraad is

steeds: het moet noodzakelijk zijn voor de goede uitvoering van de taken en (bijbehorende) belangen en het doel dat wij gegevens uitwisselen. Is het bijvoorbeeld wel noodzakelijk dat wij samen in een netwerk gaan zitten? Kan het netwerk niet kleiner?

Voor het goed functioneren van het netwerk zal vaak een vorm van registratie plaatsvinden van de jeugdigen die zijn besproken in het netwerk. Bij het inrichten van een dergelijke registratie is het van belang goed in de gaten te houden of een registratiesysteem wel de meest geschikte vorm is voor het doel. Als de netwerken in uw gemeente zo goed functioneren dat de registratie alleen maar nuttig kan zijn om beleidsinformatie te genereren, dan is een registratiesysteem waarin jongeren met naam en toenaam zijn opgenomen bijvoorbeeld een te zwaar middel.

Stap 5: bepaal de verantwoordelijke en maak afspraken

Het gevolg van deze aanpak is dat de verantwoordelijkheid voor de gegevensverwerking op deze manier bij verschillende betrokken organisaties gezamenlijk komt te liggen. Ieder van de organisaties is verantwoordelijk voor de gegevensuitwisseling die noodzakelijk is voor zijn of haar eigen belang of taak. De verantwoordelijkheid is dan een gezamenlijke.

Dat betekent niet dat de feitelijke uitvoering niet bij een van de partijen kan worden gelegd. Daarover en over de overige eisen van de WBP en andere regels, kunt u afspraken maken met uw partners. Hierbij moet u denken aan bijvoorbeeld de beveiligingsverplichting of de bewaartermijnen. Gegevens mogen immers niet langer dan noodzakelijk is voor het doel, worden bewaard. En de privacyregelgeving vereist dat u de gegevensverwerking beveiligt.

Stap 6: maak afspraken over de informatieverstrekking aan de jeugdige

Eén van de belangrijkste uitgangspunten van de privacyregelgeving is transparantie. Het moet voor de jeugdigen duidelijk zijn wat er met zijn of haar gegevens gebeurt. Hij of zij moet dan ook geïnformeerd worden over de uitwisseling van gegevens in het netwerk. De laatste stap zal dan ook moeten zijn dat u afspraken maakt met uw partners over de wijze waarop u de jeugdigen informeert over het uitwisselen van gegevens over hem of haar, over het bestaan van de gegevensverwerking, wie de verantwoordelijke is en hoe de jeugdigen bijvoorbeeld inzage in hun gegevens kunnen vragen. U moet zich daarbij uiteraard houden aan de regels van de WBP over informatieverstrekking. U wordt daarvoor verwezen naar bijlage 2.

De uitgangspunten en beperkingen van de privacyregelgeving toegelicht

3.1 Inleiding

In hoofdstuk 1 en in paragraaf 2.1 is al aangegeven dat het van belang is dat u en uw partners voordat u het stappenplan doorloopt, in beeld hebben op welke momenten het privacyrecht een rol gaat spelen. Er is immers een aantal grenzen aan de mogelijkheden om gegevens uit te wisselen. Die grenzen zijn gelegen in bijzondere wettelijke regelingen die voor sommige organisaties of bepaalde soorten gegevens gelden. Die wettelijke beperkingen worden in paragraaf 3.2 kort toegelicht. De mogelijkheden voor gegevensuitwisseling worden daarnaast gekaderd door het doel en de grondslag van de gewenste gegevensuitwisseling. Dat wordt kort toegelicht in paragraaf 3.3.

In bijlage 1 en 2 bij deze Handreiking worden de belangrijkste wettelijke regelingen meer uitgebreid toegelicht. Bijlage 1 brengt met behulp van een schema in beeld welke partij onder welke voorwaarden wel of niet gegevens mag uitwisselen met een andere partij. In bijlage 2 vindt u een toelichting op de belangrijkste wettelijke regelingen en/of bepalingen. Het is van belang dat u en de betrokken organisaties in uw gemeente zelf nog nagaan of er niet ook andere meer specifieke regelingen of bijvoorbeeld beleidsregels van toepassing zijn. U kunt hierbij denken aan de situatie waarin de uitvoering van de sociale zekerheidswetgeving ook een rol speelt. Daarmee is in deze Handreiking geen rekening gehouden. Die regelingen moet u dan ook meenemen.

Normen WBP van toepassing op netwerken en registratiesystemen

De gegevensuitwisseling in het kader van criminaliteitspreventie vindt primair plaats in uitvoerende netwerken waar individuele jeugdigen worden besproken. In de praktijk is gebleken dat partijen daaronder vaak een registratiesysteem (willen) hangen: ook dat is een uitwisseling van

gegevens. Naast enige specifieke wetten (zoals de Wet politieregisters), is op deze gegevensuitwisselingen de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) van toepassing. Men kan discussiëren over de vraag of de WBP ook van toepassing is op een mondeling overleg als zodanig². Op het mondeling verstrekken van gegevens (uit een geautomatiseerd systeem of een bestand) is de WBP echter wel van toepassing. Los daarvan spelen de uitgangspunten van het privacyrecht, zoals ook neergelegd in de WBP, in dit kader steeds een rol. Het overleg en het registratiesysteem zijn duidelijk gekoppeld. Bovendien gaat het hier onder meer om overheidsinstellingen wiens handelen direct gebonden is door de grondwettelijke bepalingen, waaronder artikel 10 Grondwet (recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer). Ook bij het mondelinge overleg moeten partijen zich dan ook laten leiden door de bepalingen van de WBP en andere toepasselijke regelingen. Dus: bijvoorbeeld geen gegevens zonder duidelijk bepaald doel uitwisselen en niet meer gegevens uitwisselen dan noodzakelijk voor dat doel.

3.2 De wettelijke beperkingen voor gegevensuitwisseling

De organisaties die betrokken zijn bij criminaliteitspreventiebeleid zijn organisaties die zich bezig houden met mensen in een hulpbehoevende of anderszins gevoelige situatie. Voor een aantal van deze organisaties of personen gelden dan ook zwijgplichten of geheimhoudingsbepalingen. Verder zijn de gegevens die in het kader van het preventiebeleid worden uitgewisseld gevoelig. Voor sommige gegevens geldt een streng regime: de bijzondere gegevens in de zin van de Wet bescherming persoonsgegevens. Die gegevens mogen niet worden verwerkt (en dus ook niet worden uitgewisseld), tenzij de wet dat uitdrukkelijk toestaat. Voor gegevens die worden verwerkt in het kader van de politietaak geldt een heel eigen regime: de Wet politieregisters.

Geheimhoudingsbepalingen in de hulpverlening en zorg

Bij het criminaliteitspreventiebeleid zijn verschillende hulpverleningsorganisaties betrokken. Voor een aantal van deze organisaties en/of de daar werkzame personen gelden geheimhoudingsbepalingen. U kunt hierbij denken aan jeugdhulpverleningsorganisaties (dat wil zeggen de uitvoerder, (gezins)voogdij-instelling en de plaatsende instanties in de zin van de Wet op de jeugdhulpverlening), het algemeen maatschappelijk werk en organisaties of personen in de gezondheidszorg.

De geheimhoudingsplicht voor organisaties of daar werkzame personen kan voortvloeien uit het ambt of beroep van de betrokken professional, of vloeit voort uit wet of regelgeving. Een aantal organisaties hanteert een beroepscode waarin een geheimhoudingsbepaling is opgenomen.

Voor organisaties en/of de daar werkzame personen die onderworpen zijn aan een geheimhoudingsbepaling geldt als uitgangspunt dat zij geen gegevens van of inlichtingen over jeugdigen aan derden verstrekken. Er zijn wel uitzonderingen op het verbod om gegevens aan derden te verstrekken. Samenvattend komt bij de geheimhoudingsbepalingen dan het volgende beeld naar voren.

Op grond van de meeste geheimhoudingsbepalingen in de hulpverlening is verstrekking van informatie over de cliënten (jeugdigen) aan een derde toegestaan, als gegevens worden verstrekt aan personen of organisaties wiens medewerking noodzakelijk is bij de desbetreffende hulpverlening of aan personen die direct betrokken zijn bij de behandeling. Bij deze verstrekking is het van belang dat de geheimhouder in het oog houdt of de betrokkene op de hoogte is van deze (mogelijke) verstrekking. Het moet voor de betrokken cliënt duidelijk zijn wat onder de hulpverlening valt en aan wie in dat kader gegevens (kunnen) worden verstrekt. De informatie die de geheimhouder verstrekt moet beperkt zijn tot de

informatie die noodzakelijk is voor de hulpverlening. Het overdragen van een heel dossier zal dan ook in de regel niet toegestaan zijn.

Als de geheimhouder wettelijk verplicht is gegevens te verstrekken, mag hij of zij deze gegevens uiteraard verstrekken. In het kader van het criminaliteitspreventiebeleid zal er niet snel een wettelijke verplichting bestaan.

Een geheimhouder mag verder aan een derde informatie over een jeugdige verstrekken, als hij/zij daarvoor toestemming heeft. Het geven van toestemming is een rechtshandeling. Minderjarigen zijn onbekwaam rechtshandelingen te verrichten, zodat dan de toestemming van de wettelijk vertegenwoordiger vereist is. In de meeste geheimhoudingsbepalingen is geregeld dat de jeugdige onder bepaalde omstandigheden wel zelf toestemming mag geven, eventueel samen met zijn of haar wettelijk vertegenwoordiger. Wij verwijzen naar bijlage 2 voor een beschrijving van de geheimhoudingsbepalingen die relevant zijn in het kader van deze Handreiking.

Het is van belang dat u en uw partners bij het vragen van toestemming het volgende in de gaten houden: in alle gevallen zal degene die toestemming geeft zich bewust moeten zijn waarvoor hij of zij toestemming geeft. Hij of zij moet geïnformeerd zijn waarvoor de toestemming wordt gegeven en over de eventuele consequenties. Er moet sprake zijn van wat men in bijvoorbeeld de gezondheidszorg noemt, een "informed consent". De betrokkene moet geïnformeerd en uit vrije wil toestemming geven.

Bij criminaliteitspreventie vergt dit extra aandacht. Het gaat veelal om gevoelige informatie en de gevolgen van het verstrekken van gegevens kunnen heel ingrijpend zijn. Als het voor de betrokkene niet duidelijk is waarvoor toestemming wordt gegeven of wat de gevolgen zijn, is het de

vraag of de benodigde toestemming, een informed consent, wel is verkregen. Verder moet de betrokkene de toestemming uit vrije wil geven. Dat betekent dat de betrokkene een echte vrije keuze moet kunnen maken. U moet zich er van bewust zijn dat als gegevens niet op rechtmatige wijze zijn verkregen, de (verdere) verwerking van de gegevens ook niet rechtmatig is. De procedure voor het vragen van toestemming zal dus, met inachtneming van eventuele specifieke regels, zeer zorgvuldig moeten worden ingekleed. En ook als de jeugdige of diens wettelijk vertegenwoordiger toestemming geeft, zal de geheimhouder zelf steeds nog een afweging moeten maken of de verstrekking noodzakelijk is en hij of zij de gegevens in dit geval ook daadwerkelijk verstrekt.

De geheimhoudingsbepalingen kunnen ten slotte soms doorbroken worden met een beroep op een conflict van plichten. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat de geheimhouder in een bepaalde situatie het individuele belang van het kind zou schaden als hij of zij zou vasthouden aan zijn geheimhoudingsplicht. Er moet dan echter sprake zijn van een zo ernstige situatie dat er sprake is van een conflict van plichten. Een beroep op een conflict van plichten zal dan ook alleen in (hele) bijzondere omstandigheden kunnen worden gehonoreerd. In ieder individueel geval moet de geheimhouder een afweging maken. In bijlage 2 zijn een aantal toetsingscriteria genoemd.

Hiervoor schetsten wij de geheimhoudingsbepalingen. Als u in een bepaald geval uw geheimhoudingsplicht mag doorbreken, betekent dat niet dat u de gegevens vrij mag gebruiken of verstrekken. De verstrekking van gegevens aan een ander moet vervolgens ook aan de bepalingen van de WBP voldoen. U moet bijvoorbeeld een doel hebben bepaald en u moet de verstrekking op een grondslag kunnen baseren. U moet verder ook bijvoorbeeld rekening houden met de regeling van de bijzondere gegevens. Dit geldt met name in de medische sector. Die lichten wij hieronder toe.

De bijzondere gegevens

In de vorige paragraaf schetsen wij dat als u een geheimhoudingsplicht mag doorbreken, de verstrekking vervolgens wel ook aan de eisen van de WBP moet voldoen. Voor bijzondere gegevens bevat de WBP een aparte regeling.

De gegevens die u wilt uitwisselen of verstrekken zijn vaak gevoelig. Het kunnen bijzondere gegevens in de zin van de WBP zijn, bijvoorbeeld strafrechtelijke gegevens, gegevens over nationaliteit of etnische afkomst en gegevens over de gezondheid van de jeugdige. De verwerking van deze bijzondere gegevens kan een grote inbreuk vormen op de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene, omdat deze gegevens gevoelige informatie over de desbetreffende persoon bevatten. In de WBP is daarom bepaald dat deze gegevens niet mogen worden verwerkt, tenzij er een (wettelijke) uitzondering op dit verbod geldt. De WBP noemt de uitzonderingen. Als op u een geheimhoudingsbepaling van toepassing is moet u voor de verstrekking van bijzondere gegevens dan dus een beroep kunnen doen op de uitzondering op uw geheimhoudingsplicht en op de uitzondering voor de verwerking van bijzondere gegevens in de WBP. Soms geldt op grond van de WBP een geheimhoudingsplicht. Zo is bijvoorbeeld bepaald dat gezondheidsgegevens alleen mogen worden verwerkt door geheimhouders. Is de verantwoordelijke geheimhouder dan geldt op grond van de WBP een geheimhoudingsplicht. In bijlage 2 wordt de regeling van deze bijzondere gegevens toegelicht. In paragraaf 4.2.3 is die regeling aan de hand van een aantal gegevens uitgewerkt. Daar wordt ook toegelicht welke gegevens (in welke gevallen) bijzondere gegevens zijn. Let u wel op. Als de strafrechtelijke gegevens opgenomen zijn in een politieregister is niet de WBP, maar de Wet politieregisters van toepassing op de overdracht van de gegevens. De WBP speelt daar dan geen rol.

Samenvattend kan over de regeling van de bijzondere gegevens het volgende worden gezegd. Bij de verwerking van bijzondere gegevens is de regeling zo ingekleed dat de desbetreffende gegevens mogen worden verstrekt aan personen of organisaties die betrokken zijn bij de werkzaamheden van de verstrekker, die vanuit hun taak of belang nauwe banden hebben met de verstrekker. Dus: strafrechtelijke gegevens alleen aan en door personen in de justitiële sfeer, etc. Daarbuiten kan de verwerking in een paar uitzonderingsgevallen toegestaan zijn. U moet wel nog nagaan of voor het betreffende bijzondere gegeven de algemene uitzondering kan worden gebruikt. Eén van de algemene uitzonderingen is de uitdrukkelijke toestemming van de jeugdige of diens wettelijke vertegenwoordiger. De uitdrukkelijke toestemming onder de WBP is aan strenge regels gebonden. In bijlage 2 en paragraaf 4.2.3 zijn ook de uitzonderingen, voor zover relevant, uitgewerkt. Bij gezondheidsgegevens moet u daarbij in de gaten houden dat er voor de gezondheidsgegevens ook op grond van de WBP steeds een geheimhoudingsplicht geldt.

Wet politieregisters

De Wet politieregisters kent een heel eigen regime voor gegevens die worden verwerkt ten behoeve van de politietaak als bedoeld in artikel 2 Politiewet 1993, oftewel politieregisters. Bij de wet hoort het Besluit politieregisters.

Als de politie een register aanlegt ten behoeve van haar taak is de Wet politieregisters van toepassing⁹. Tot de taken van de politie behoort bijvoorbeeld criminaliteitspreventie. De politie dient die taak zelf in te vullen, uiteraard binnen redelijke en wettelijke grenzen.

De Wet politieregisters hanteert een gesloten verstrekkingenregime. Dit betekent dat in principe alleen aan degenen die in de Wet politieregisters en het Besluit politieregisters als ontvangstgerechtigden worden aangewezen, gegevens uit een politieregister mogen worden verstrekt.

Die verstrekking mag dan ook nog alleen plaatsvinden onder de in de Wet en het Besluit genoemde voorwaarden.

Een aantal van de betrokken partijen bij het criminaliteitspreventiebeleid, zoals de Raad voor de Kinderbescherming, zijn wel als ontvangstgerechtigden genoemd. De Wet politieregisters bepaalt onder welke voorwaarden welke gegevens aan deze partijen mogen worden verstrekt. Een aantal partijen wordt niet ontvangstgerechtigde genoemd. U kunt hierbij denken aan het consultatiebureau. Aan die laatste partijen mogen alleen in bijzondere gevallen en onder specifieke voorwaarden gegevens worden verstrekt. U wordt verder verwezen naar bijlage 2.

Verdere verwerking van politiegegevens door de ontvangers

De Wet politieregisters bevat een beperking voor het verder verwerken van politiegegevens. De wet bepaalt dat als (politie)gegevens aan een derde mogen worden verstrekt, deze derde de gegevens vervolgens alleen mag verwerken in het kader van de taak waarvoor hij of zij (de ontvanger) de gegevens heeft ontvangen. Deze gegevens zijn daarmee min of meer "gelabeld" met een doel. Als de politie aan een school mededeelt dat één van haar leerlingen wordt verdacht van diefstal met geweld, dan mag de school dat gegeven niet gebruiken bij het inschakelen van bijvoorbeeld een huiswerkbegeleider voor de jeugdige. De school mag de gegevens wel gebruiken voor het doel of de doeleinden waarvoor zij ze heeft gekregen, bijvoorbeeld veiligheidsaspecten of criminaliteitspreventie. Als binnen die taak een schorsing van de jeugdige past, dan mag de school de gegevens daarvoor gebruiken.

Verdere verwerking van "niet-politiegegevens" door de ontvangers

Een zorg die bestaat bij de organisaties die betrokken zijn bij criminaliteitspreventie is de verdere verwerking van de gegevens die de desbetreffende organisatie aan een andere partij heeft verstrekt. Wat

gaat deze ontvanger doen met mijn gegevens? U moet zich realiseren dat dit soms een psychologische drempel kan zijn om gegevens aan derden te verstrekken.

De verwerking van "niet-politiegegevens" valt in de meeste gevallen onder de WBP. Bijzondere wetten kunnen regels bevatten over het verder verwerken van gegevens. Wij bespreken hier alleen de WBP. Mag bijvoorbeeld het algemeen maatschappelijk werk de ouders van de jeugdige aanspreken op hun gedrag, als zij van de school heeft vernomen dat de ouders het kind slecht voeden? De WBP bepaalt dat gegevens mogen worden verwerkt voor het doel waarvoor ze zijn verzameld, in casu bijvoorbeeld het voorkomen van criminalisering en marginalisering door middel van het vroegtijdig signaleren van problemen, zodat de hulpverlening daarop kan worden afgestemd. Dat doel en de uitwerking daarvan is met name procesmatig. Dat doel omvat niet het aanspreken van de ouders op het geven van slechte voeding. Dat betekent niet perse dat het algemeen maatschappelijk werk het gegeven niet verder mag verwerken.

Gegevens mogen verder worden verwerkt als dit gebeurt op een wijze die niet onverenigbaar is met het doel waarvoor de gegevens zijn verzameld (artikel 9 WBP). De verantwoordelijke moet die vraag zelf beantwoorden. Hij moet daarbij rekening houden met een aantal factoren. Die factoren worden in bijlage 2 uiteengezet. Het algemeen maatschappelijk werk zal zich dus moeten afvragen of het aanspreken van de ouders op de slechte voeding verenigbaar is met het doel waarvoor het gegeven verzameld is. Dat kan heel goed zo zijn en het algemeen maatschappelijk werk mag het gegeven in dat geval gebruiken bij het aanspreken van de ouders.

3.3 Doel en grondslag van de gegevensverwerking

De WBP stelt eisen aan de verwerking, en dus ook aan de uitwisseling, van persoonsgegevens van bijvoorbeeld jeugdigen. Tot de belangrijkste

eisen behoort dat de gegevens alleen mogen worden uitgewisseld voor een uitdrukkelijk bepaald en gerechtvaardigd doel. Er moeten dus één of meer doeleinden zijn bepaald. Een andere belangrijke eis is dat de verantwoordelijke de verwerking op één of meer van de in de WBP genoemde grondslagen, kan baseren. Deze twee eisen (doel en grondslag) stellen grenzen aan de uitwisseling van gegevens in het kader van criminaliteitspreventie. In de volgende subparagrafen worden de eisen kort toegelicht.

Eén van de betrokken partijen is de politie. Het is al eerder gezegd: de WBP is niet van toepassing op de verwerking (en dus uitwisseling) van gegevens uit politieregisters. Daarvoor geldt een eigen wettelijke regeling: de Wet politieregisters. De WBP speelt daar geen rol. Het is dus bijvoorbeeld niet mogelijk om politiegegevens uit te wisselen op basis van een zogenoemde ondubbelzinnige toestemming van de jeugdige. Voor de gegevensuitwisseling tussen de bij uw criminaliteitspreventiebeleid betrokken partijen zijn meerdere wettelijke regelingen relevant, ieder voor hun eigen gebied. Hieronder wordt uitgegaan van de WBP. Waar de Wet politieregisters een rol speelt, wordt dit genoemd.

Bij het inrichten van de gegevensuitwisseling moeten u en uw partners wel steeds nagaan of het verwerken van gegevens noodzakelijk is voor het doel. Dat betekent dat u zich moet afvragen of de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de jeugdige niet onevenredig wordt geschaad in relatie tot het doel van de verwerking. Misschien kunt u bijvoorbeeld met minder gegevens hetzelfde doel bereiken. Ook moet u bekijken of u niet langs een andere, minder belastende, weg hetzelfde resultaat kunt bereiken. Bijvoorbeeld door intensievere samenwerking in plaats van het vastleggen van allerlei gegevens.

3.3.1 Doel van de gegevensverwerking bij criminaliteitspreventiebeleid

Het zal niet altijd makkelijk zijn om één of meer doeleinden voor de gegevensuitwisseling te bepalen. Dat vergt tijd en discussie. Een doel zou kunnen zijn:

Het zo vroeg mogelijk signaleren of, en eventueel ingrijpen om te voorkomen dat, een jeugdige afglijdt richting het criminele circuit, dan wel de jeugdige vanuit maatschappelijk oogpunt marginaliseert. Om de jeugdige adequaat te kunnen helpen, moeten de activiteiten van de betrokken organisaties beter op elkaar worden aangesloten door informatie uit te wisselen over individuele jeugdigen en onderling afspraken te maken over de aanpak in een bepaald geval.

In dit doel is het verkrijgen van beleidsinformatie niet opgenomen. U zult met uw partners in uw gemeente allereerst moeten bepalen of het noodzakelijk is daarvoor persoonsgegevens te verwerken. Mogelijk kan worden volstaan met een steekproefsgewijs onderzoek of met het vastleggen van aantallen zonder dat een relatie met een individuele jeugdige kan worden gelegd. Het is aan u dat verder te bepalen.

3.3.2 Grondslag gegevensverwerking bij criminaliteitspreventiebeleid

De WBP vereist naast een vooraf bepaald en uitdrukkelijk doel, een grondslag. In de WBP zijn de mogelijke grondslagen limitatief opgesomd (artikel 8 WBP). De volgende grondslagen zijn mogelijk van toepassing:

1. De ondubbelzinnige toestemming van de betrokkene;
2. De verwerking is noodzakelijk voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak;
3. De verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van een gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of een derde.

Het kan zijn dat in een bepaalde situatie de gegevensverwerking noodzakelijk is voor het uitvoeren van een overeenkomst waarbij de jeugdige partij is, bijvoorbeeld de geneeskundige behandelingsovereenkomst. Dat is ook een grondslag voor gegevensverwerking. Omdat deze grondslag voor maar een deel van de betrokken organisaties van belang lijkt, wordt deze grondslag in dit hoofdstuk verder niet besproken. In bijlage 2 is deze grondslag wel verder uitgewerkt.

Bekijkt u de grondslagen nader, dan blijkt het volgende.

Ondubbelzinnige toestemming

Als de jeugdige of zijn of haar wettelijke vertegenwoordiger ondubbelzinnig zijn of haar toestemming heeft gegeven, kan de verwerking op deze grondslag worden gebaseerd⁴. In bijlage 2 wordt deze grondslag nader toegelicht.

Het is van belang dat u goed in het oog houdt dat de in paragraaf 3.2 geschetste uitzonderingen op de geheimhoudingsbepalingen (toestemming, in het kader van de taak, etc.) alleen het verbod op verstrekken opheffen. Daarmee is nog niet een ondubbelzinnige toestemming in de zin van de WBP gegeven. Ook als rechtmatig toestemming is gegeven (op grond van de geheimhoudingsbepalingen) moet afzonderlijk worden bepaald of de gegevens door de ontvanger mogen worden verwerkt. Die verwerking moet in beginsel voldoen aan de eisen van de WBP. Er moet dus een doel bepaald zijn en de verwerking moet op een grondslag kunnen worden gebaseerd. Die grondslag kan de ondubbelzinnige toestemming zijn. Juridisch gezien is dit een andere toestemming dan de toestemming om gegevens aan een derde te verstrekken. Aan de ondubbelzinnige toestemming in de zin van de WBP stelt de WBP ook eisen.

Om ondubbelzinnig toestemming te kunnen geven moet de betrokkene zijn wil in vrijheid hebben geuit. Een vrije wil is niet aanwezig als de betrokkene in een afhankelijke positie staat ten opzichte van de verantwoordelijke en onder druk van die afhankelijkheid instemt met de verwerking. Dit kan bij het criminaliteitspreventiebeleid een rol spelen in bepaalde hulpverleningssituaties. Als de reclasseringsambtenaar aan de jeugdige (ondubbelzinnige) toestemming vraagt om gegevens uit zijn dossier aan de Raad voor de Kinderbescherming te verstrekken voor een onderzoek, kan moeilijk gesproken worden van een vrije wil. In uw gemeente zullen de betrokken partijen als zij de verwerking op deze grondslag baseren, steeds moeten nagaan of er sprake is van een vrije wil.

De toestemming van de jeugdige of zijn of haar wettelijk vertegenwoordiger moet verder specifiek zijn, dat wil zeggen gericht op bepaalde gegevensverwerkingen. Een onbepaalde machtiging is onvoldoende om aan te nemen dat de jeugdige toestemming heeft verleend. Als de jeugdige toestemming geeft aan de reclasseringsambtenaar om in de toekomst zijn dossier aan een willekeurige derde te geven als dat handig uitkomt, is dat niet specifiek genoeg. De jeugdige en/of de wettelijk vertegenwoordiger moet weten wat er gaat gebeuren met zijn of haar persoonsgegevens, zodat hij of zij begrijpt waarvoor hij of zij toestemming geeft. De verantwoordelijke mag ten slotte geen twijfel hebben over de toestemming. Bij twijfel zal de verantwoordelijke die twijfel bij zichzelf eerst moeten wegnemen.

Als de jeugdige jonger is dan 16 jaar dan moet op grond van de WBP de wettelijk vertegenwoordiger de ondubbelzinnige toestemming geven. Wij wijzen er op dat in specifieke geheimhoudingsbepalingen andere leeftijdsgrenzen zijn opgenomen voor het kunnen geven van toestemming om de geheimhoudingsplicht op te heffen. In de Wet geneeskundige behandelingsovereenkomst of de Wet op de

jeugdhulpverlening bijvoorbeeld is, met een aantal uitdrukkelijke uitzonderingen, de leeftijdsgrens van 12 jaar gehanteerd. Wij verwijzen naar bijlage 2 waar deze regelingen nader zijn toegelicht.

Er worden dus hoge eisen gesteld aan de ondubbelzinnige toestemming als grondslag voor verwerking. De ondubbelzinnige toestemming kan bovendien te allen tijde worden ingetrokken. Die intrekking heeft wel alleen betrekking op de verwerking van persoonsgegevens van ná de intrekking. Maar als bijvoorbeeld een jeugdige met toestemming "slappend" in een systeem is ingevoerd en de jeugdige of de wettelijk vertegenwoordiger trekt de toestemming in, dan moeten de gegevens van deze jeugdige gewoon uit het systeem worden gehaald. Het verwerken van persoonsgegevens in het kader van criminaliteitspreventie op de enkele basis van een ondubbelzinnige toestemming is derhalve niet altijd een stevige basis. Het verdient dan de voorkeur de verwerking (ook) op een andere grondslag te baseren.

Publiekrechtelijke taak

Gegevens mogen ook worden verwerkt als dat noodzakelijk is voor de goede uitoefening van een publiekrechtelijke taak.

Deze bepaling ziet alleen op verwerkingen van persoonsgegevens door bestuursorganen⁵. Bestuursorganen zijn organen van publiekrechtelijke rechtspersonen, bijvoorbeeld het College van Burgemeester en Wethouders. Ook privaatrechtelijke organisaties kunnen worden aangemerkt als bestuursorgaan. Dat is voor zover zij met openbaar gezag zijn bekleed⁶. Daarmee wordt bedoeld dat aan deze organisaties bepaalde overheidstaken zijn opgedragen en daarvoor de benodigde bevoegdheden zijn verleend. Deze organisaties zijn dan alleen een bestuursorgaan in de gevallen dat zij de desbetreffende bestuursbevoegdheid uitoefenen. U kunt hierbij denken aan een school of universiteit aan wie de bevoegdheid is gegeven om diploma's te

verlenen. Deze school wordt dan bij de uitoefening van die bevoegdheid aangemerkt als bestuursorgaan.

Een deel van de ook in uw gemeente betrokken organisaties is bestuursorgaan. Hierbij kan gedacht worden aan het College van Burgemeester en Wethouders of de gemeenteraad of aan de Raad voor de Kinderbescherming.

Bestuursorganen mogen gegevens verwerken als dat noodzakelijk is voor de goede vervulling van de publiekrechtelijke taak van het bestuursorgaan. De gegevens mogen ook worden verwerkt als dat noodzakelijk is voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak van een ander bestuursorgaan, aan wie de gegevens worden verstrekt. De term publiekrechtelijke taak moet beperkt worden opgevat⁷. Alleen taken die bij of krachtens de wet aan het desbetreffende bestuursorgaan zijn opgedragen, vallen onder deze grondslag. De Raad voor de Kinderbescherming mag op basis van deze grondslag bijvoorbeeld de gegevens verwerken die noodzakelijk zijn voor haar onderzoek naar een ernstig verwaarloosde jeugdige.

Gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of een derde

Gegevens mogen ook worden verwerkt als dat noodzakelijk is voor de behartiging van een gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of van een derde aan wie de gegevens worden verstrekt. De verantwoordelijke of de ontvanger van de gegevens moeten dus een gerechtvaardigd belang hebben bij de gegevensuitwisseling. De gegevens mogen niet worden verwerkt (uitgewisseld) als het belang of de fundamentele rechten of vrijheden van de betrokkene zwaarder wegen. In het artikel (artikel 8, aanhef en onder f, WBP) wordt het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer expliciet genoemd.

Deze grondslag koppelt de verwerking aan een belang van de verantwoordelijke. De grondslag lijkt daarmee enigszins op de grondslag van een publiekrechtelijke taak. In het geval de verwerking wordt gebaseerd op het gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of van een derde, moet alleen wel bij iedere verwerking een afweging tussen het belang van de verantwoordelijke en het belang van de betrokkene plaatsvinden. Dat betekent dat als een jeugdhulpverleningsinstelling op deze grondslag gegevens verstrekt aan de Raad voor de Kinderbescherming, de instelling bij iedere verstrekking moet afwegen of het belang van de desbetreffende jeugdige niet zwaarder moet wegen⁸.

De verantwoordelijke of de derde moet een gerechtvaardigd belang hebben. Een gerechtvaardigd belang is in ieder geval aanwezig als de verantwoordelijke of de derde zijn reguliere activiteiten niet goed kan uitoefenen zonder de gegevensverwerking. Het begrip gerechtvaardigd belang is volgens de toelichting op de WBP echter ruimer dan dat. Ook als de gegevensverwerking geen onderdeel uitmaakt van de reguliere activiteiten, maar deze wel wezenlijk ondersteunt of daarmee nauw verweven is, kan er sprake zijn van een gerechtvaardigd belang⁹.

Als een school bijvoorbeeld de kledingmaten van een aantal van haar leerlingen verwerkt voor het maken van de kostuums van een musicaluitvoering waaraan die leerlingen meedoen, dan heeft de school daarbij een gerechtvaardigd belang. De inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van de leerling is dan gering.

De verwerking moet wel noodzakelijk zijn voor het belang. Het is voor de school bijvoorbeeld niet noodzakelijk ook de haarkleur en de kleur ogen van de leerlingen te verwerken voor het maken van de kostuums.

3.4 Wat betekenen de uitgangspunten van de privacyregelgeving?

Als partijen gegevens willen uitwisselen en verder verwerken hebben zij de natuurlijke neiging om op zoek te gaan naar de grootste gemene deler: welke gegevens mag iedereen met iedereen uitwisselen. In het kader van het criminaliteitspreventiebeleid leidt dat tot problemen. "Waarom?", vraagt u zich misschien af.

De geheimhoudingsbepalingen beperken de mogelijkheden om gegevens uit te wisselen. De geheimhouder mag maar in een beperkt aantal gevallen gegevens met derden uitwisselen. En de geheimhouder moet in ieder individueel geval afwegen of hij of zij zijn geheimhoudingsplicht kan doorbreken, bijvoorbeeld omdat hij of zij daarvoor toestemming heeft van de jeugdige of zijn of haar wettelijk vertegenwoordiger. De politie mag verder maar aan een beperkt aantal organisaties of personen, en dan ook onder strikte voorwaarden, gegevens verstrekken. En ook al mogen politiegegevens worden verstrekt aan bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming, dan zijn de mogelijkheden van de Raad met die gegevens ook beperkt door de wet.

Als de gegevens wel mogen worden verstrekt, dan moeten de betrokken organisaties onder meer de gezamenlijke verwerking op een grondslag kunnen baseren. De grondslag van (alleen) de ondubbelzinnige toestemming is een wankel basis. Het verdient de voorkeur de verwerking te baseren op de grondslag "publieke taak" of "gerechtvaardigd belang". Oftewel, de gezamenlijke gegevensverwerking moet noodzakelijk zijn voor de uitvoering van een publieke taak. Of zij moet noodzakelijk zijn voor een gerechtvaardigd belang van een betrokken organisatie of van een derde, waarbij het belang van de jeugdige niet zwaarder moet wegen.

Bekijkt u dat voor uw criminaliteitspreventiebeleid dan blijkt het volgende. Hoe groter de groep van betrokken organisaties, hoe moeilijker het wordt om een gezamenlijk belang bij gegevensuitwisseling voor alle partijen te vinden. Welk belang heeft een school bij het uitwisselen van gegevens met een jeugdhulpverleningsinstantie? Dit hangt samen met de verschillende taken die de verschillende organisaties hebben. Welke taak heeft de Sociale Dienst van een gemeente (dat wil zeggen het College van Burgemeester en Wethouders), die met zich brengt dat gegevens moeten worden uitgewisseld met de Raad voor de Kinderbescherming?

Die vraag speelt sterker naar mate er meerdere organisaties vanuit verschillende beleidsgebieden (welzijns-, onderwijs-, arbeids-, justitiële organisaties, etc.) gegevens willen uitwisselen en verwerken. Organisaties stellen zich dan terecht de vraag of zij nog wel een taak en daaruit voortvloeiend of daarmee samenhangend een belang hebben bij het uitwisselen van gegevens met al deze partijen. Als noch de verstrekker noch de ontvanger van de gegevens een belang heeft bij gegevensuitwisseling, dan mogen de partijen geen gegevens uitwisselen. De gegevensuitwisseling die tussen alle partijen mogelijk is, is dan ook naar verwachting te klein om echt werkbaar te zijn.

De insteek van het stappenplan is daarom: zoek naar de taken en daaruit voortvloeiende of daarmee samenhangende belangen die elkaar raken in individuele relaties. Richt de gegevensuitwisseling in uw gemeente langs die lijnen in. Ga daarbij steeds na of het voor het doel noodzakelijk is gegevens uit te wisselen. Dat kan betekenen dat u minder gegevens kan uitwisselen dan uw eerste wens zou zijn. En het kan betekenen dat er minder organisaties in één netwerk zitting mogen nemen, dan u in eerste instantie dacht. Met behulp van het stappenplan kunt u zoeken naar een rechtmatige gegevensuitwisseling.

Beleidsinformatie

Nog een opmerking over beleidsinformatie. De behoefte aan, en wellicht noodzaak tot, beleidsinformatie brengt met zich dat gegevens van jeugdigen moeten worden geregistreerd. Het lijkt niet noodzakelijk jeugdigen altijd met naam en toenaam te registreren, doch de beleidsinformatie wordt meestal wel gebaseerd op persoonsgegevens. Beleidsinformatie wordt met name door het bestuurlijk kader zeer belangrijk gevonden. Het uitvoerend kader ervaart dat zelf soms als een probleem omdat gegevens gevraagd worden die voor de individuele hulpverlening niet altijd nodig zijn. Gedacht kan worden aan de etniciteit of nationaliteit van de jongere. Dat gegeven is voor de individuele hulpverlening vaak helemaal niet noodzakelijk, maar wordt voor het beleid wel heel belangrijk gevonden. Het is van belang dat u de verschillende doeleinden bij het doorlopen van het stappenplan goed onderscheidt. In hoofdstuk 4 worden nog een paar opmerkingen gemaakt over de beleidsinformatie.

Transparantie

Tenslotte een opmerking over transparantie. Een heel belangrijk uitgangspunt in de (privacy)regelgeving is het transparantiebeginsel. De bedreiging van de persoonlijke levenssfeer bestaat onder meer uit de mogelijkheid om gegevens buiten de betrokkene, de jeugdige, om te verwerken. In de WBP (maar ook in de andere regelgeving) is dus als uitgangspunt neergelegd dat iedereen in de gelegenheid moet zijn om na te gaan waar gegevens over hem of haar zijn vastgelegd en worden verwerkt. De verantwoordelijke heeft op grond van de WBP dan ook de plicht op eigen initiatief de betrokkene te informeren over de gegevensverwerking, tenzij de betrokkene op de hoogte is van de verwerking. Dat betekent dat de betrokken organisaties de jeugdige en/of diens wettelijk vertegenwoordiger moet informeren over de gegevensuitwisseling in een netwerk. De verantwoordelijke hoeft dat niet als hij weet dat de betrokkene op de hoogte is. De verantwoordelijke

moet weten dat de betrokkene op de hoogte is; hij mag dat niet vermoeden.

Als de gegevens van de jeugdige zelf worden verkregen dan moet hij op dat moment worden geïnformeerd. De gegevens kunnen ook buiten de betrokkene om worden verkregen, bijvoorbeeld door eigen waarneming van de school. Dan moet de betrokkene worden geïnformeerd bij vastlegging van de gegevens of als de school overweegt de gegevens aan een derde te verstrekken - uiterlijk op het moment van verstrekking. De informatie die moet worden verstrekt is wie de verantwoordelijke is en voor welk doel de gegevens worden verwerkt (uitgewisseld). Die informatie kan bijvoorbeeld in een folder worden neergelegd die aan de jeugdige en/of zijn of haar wettelijk vertegenwoordiger wordt overhandigd. Een algemene melding dat de organisatie deelneemt in een netwerk in bijvoorbeeld de schoolgids, zal niet voldoende zijn. De jeugdige en/of zijn of haar vertegenwoordiger weten dan immers niet of deze specifieke jeugdige ook in het netwerk wordt besproken. In bijlage 2 is de informatieplicht van de verantwoordelijke toegelicht.

Het stappenplan in Kriemdijk

4.1 Inleiding

Om het stappenplan en de afwegingen die u daarbinnen moet maken te verduidelijken en toe te lichten, wordt het plan toegepast op een fictieve gemeente: de gemeente Kriemdijk. In het voorbeeld gaan we er vanuit dat er in de gemeente Kriemdijk nog niets gebeurt op dit gebied. Dat betekent niet dat het voorbeeld niet bruikbaar is voor uw gemeente, waar misschien wel al veel gebeurt. Met behulp van dit stappenplan kunt u namelijk ook controleren of dat wat in uw gemeente gebeurt, conform de privacyregels is.

4.1.1 De feiten in Kriemdijk

In de gemeente Kriemdijk lopen organisaties die zich richten op de jeugd, tegen een heleboel problemen aan. Om een deel van die problemen op te lossen willen zij een overleg, een netwerk, instellen over de jeugdigen. Aan dat netwerk moet een registratie ten grondslag komen te liggen op basis waarvan de jeugdigen worden besproken in het netwerk.

De organisaties die zich in Kriemdijk bezighouden met de jeugd zijn - naast de gemeente - de politie, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming, de volwassenen-reclassering, de jeugdreclassering, de Sociale Dienst, de jeugdhulpverleningsinstellingen, de scholen, de leerplichtambtenaar, de welzijnsorganisaties en de consultatiebureaus.

De gemeente voert de regie in het proces. Veel van de betrokken organisaties vragen zich af of zij überhaupt wel gegevens mogen uitwisselen. Is de persoonlijke levenssfeer van de jeugdigen niet in het geding? Men besluit daarom te beginnen met de uitwisseling van een beperkte set gegevens.

4.1.2 De feiten in een juridisch kader

De ambtenaar van de gemeente die belast is met privacyaspecten van het criminaliteitspreventiebeleid, bekijkt deze situatie en constateert het volgende.

Er worden persoonsgegevens uitgewisseld, al dan niet via een registratiesysteem. De uitgewisselde gegevens worden door de ontvanger van de gegevens in zijn relatie met de jeugdige of diens wettelijk vertegenwoordiger gebruikt. Er worden ook bijzondere persoonsgegevens verwerkt.

Op de betrokken partijen is niet alleen de algemene privacyregelgeving, de WBP, van toepassing, maar ook specifieke regelgeving: de Wet politieregisters, de Wet op de jeugdhulpverlening en misschien ook wel de Wet geneeskundige behandelings-overeenkomst.

Een heleboel privacyvragen liggen echter nog open: mag iedereen wel gegevens uitwisselen? Wat is het doel of de doeleinden van de verwerking? Kan de verwerking op een grondslag worden gebaseerd? Wie is de verantwoordelijke voor de verwerking? Dat zijn allemaal relevante vragen in het kader van de privacyregelgeving.

Om die vragen wat helderder in beeld te krijgen, loopt de ambtenaar van de gemeenten met de betrokken organisaties het stappenplan door.

4.2 De stappen

4.2.1 Stap 1: bepaal de taken en belangen

De eerste vraag die de gemeente en de betrokken organisaties zich moeten stellen is: heb ik wel een taak en daarmee samenhangend of daaruit voortvloeiend een belang bij gegevensuitwisseling? En zo ja, heb ik dan ook een taak of een belang om met alle andere organisaties gegevens uit te wisselen of alleen maar met een deel van die

organisaties? Oftewel: waarom en waarvoor zouden wij gegevens willen uitwisselen? Welke organisaties hebben welke taak en bijbehorend belang bij een bepaalde gegevensuitwisseling?

De vraag naar de taak en het belang van een organisatie bij gegevensuitwisseling hangt samen met de vraag naar het doel van de gegevensuitwisseling. Als de politie en de Raad voor de Kinderbescherming gegevens uitwisselen om criminaliteit te bestrijden, dan heeft het consultatiebureau geen taak en geen belang bij een uitwisseling van de gegevens. Wisselen deze partijen echter gegevens uit met het oog op het voorkomen van verwaarlozing van jonge kinderen die de politie bij haar hulpverleningswerk tegenkomt, dan heeft het consultatiebureau voor haar eigen hulpverleningstaak mogelijk wel een belang bij de uitwisseling.

In de gemeente Kriemdijk gaat de ambtenaar met de betrokken organisaties om de tafel zitten om de taken en belangen in kaart te brengen. Het is in eerste instantie niet nodig om al die taken en bijbehorende belangen op papier te zetten. In deze Handreiking wordt deze exercitie uitgewerkt aan de hand van één organisatie: het Bureau Jeugdzorg.

Als voorbeeld is het Bureau Jeugdzorg gekozen, omdat deze organisatie in meerdere netwerken een rol speelt. Ook als u zich niet herkent in het voorbeeld, illustreert het voorbeeld wel welke afweging u moet maken en hoe dit uit kan werken in een concreet geval.

Het Bureau Jeugdzorg

Het Bureau Jeugdzorg heeft op dit moment nog geen, maar op korte termijn wel een wettelijke basis¹⁰. De Bureaus Jeugdzorg hebben een aantal taken. De idee is dat zij de toegangspoort tot de jeugdzorg vormen. Zij stellen vast op welke jeugdzorg de cliënt is aangewezen,

begeleiden en ondersteunen de cliënt bij het tot gelding maken van de aanspraak op jeugdzorg, bevorderendat een hulpverleningsplan tot stand komt en volgen of de cliënt die hulp ook krijgt c.q. volgen en staan ook daarin de cliënt bij. Daarnaast heeft het Bureau Jeugdzorg nog een aantal andere taken, zoals de uitvoering van civiele kinderbeschermingsmaatregelen en van de jeugdreclassering en het fungeren als Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK). De Bureaus Jeugdzorg werken nauw samen met onder meer de vrijwillige jeugdhulpverlening, de justitiële jeugdhulpverlening, afdelingen van het RIAGG en de afdelingen van de Raad voor de Kinderbescherming. Het Bureau Jeugdzorg in Kriemdijk wordt geconfronteerd met het feit dat een aantal jeugdigen veel problemen veroorzaakt. De jeugdige volgt de hulpverlening niet goed, komt afspraken niet na, etc. Om de problemen eens goed aan te pakken zou het Bureau best wel eens van de school willen weten hoe de jeugdige het doet. En van de politie of de jeugdige vaak wordt gesignaleerd door hen.

De eerste vraag die het Bureau Jeugdzorg zich moet stellen is: heb ik de gegevens van de school of de politie wel nodig voor mijn hulpverlening? Is het verkrijgen van die gegevens noodzakelijk voor de uitoefening van mijn taak? Als u dit bekijkt per relatie dan ontstaat het volgende beeld.

De uitwisseling van gegevens tussen het Bureau Jeugdzorg en jeugdhulpverlenings-organisaties vloeit voort uit de taken van het Bureau. Voor het goed uitoefenen van haar taken zal het Bureau gegevens van jeugdhulpverleningsinstellingen moeten krijgen. Dat gebeurt in de praktijk ook al. Dit geldt ook voor de andere bij het Bureau betrokken organisaties zoals de Raad voor de Kinderbescherming. Wel zal bij die uitwisseling een afweging moeten worden gemaakt hoeveel gegevens worden uitgewisseld. Moet het hele dossier worden uitgewisseld of kan met minder worden volstaan? Meestal zal met minder kunnen worden volstaan.

Een uitwisseling van gegevens met welzijnsorganisaties, zolang dit geen gezondheids-gegevens zijn, valt mogelijk ook binnen de taken van het Bureau. Op het moment dat de hulpverlening zich ook op het gezin richt, raken de taken c.q. de bijbehorende belangen van bijvoorbeeld het Algemeen Maatschappelijk Werk en het Bureau Jeugdzorg elkaar. Het kan voor een goede afstemming van de hulpverlening van belang zijn dat deze organisaties gegevens uitwisselen. Ook hier zal dat niet het hele dossier zijn. Voor de afstemming van de hulpverlening is in feite alleen noodzakelijk dat in het registratiesysteem wordt vastgelegd dat de jeugdige ook contact heeft met een welzijnsorganisatie.

Een uitwisseling met de Sociale Dienst of de Arbeidsvoorzieningsbureaus lijkt lastig. Voor welk belang zou de Sociale Dienst gegevens verstrekken aan het Bureau Jeugdzorg en andersom?

Het verkrijgen van gegevens van de politie is eveneens lastig. De politie kan alleen in bijzondere gevallen en dan ook nog incidenteel gegevens aan Bureaus Jeugdzorg verstrekken. De Wet politieregisters vereist dat de desbetreffende politieambtenaar (een ontvanger van politiegegevens) de gegevens alleen verder verstrekt als dat noodzakelijk is voor de uitvoering van de taak waarvoor de gegevens eerder zijn verstrekt c.q. ontvangen. De politie mag dus niet zomaar gegevens uit haar registraties verstrekken aan een Bureau Jeugdzorg, omdat het Bureau Jeugdzorg dat wellicht, in de toekomst, kan gebruiken voor haar hulpverlening.

De verstrekking is dus wel toegestaan als dat noodzakelijk is voor uitvoering van de taak waarvoor de gegevens aanvankelijk zijn verstrekt. De gegevensverstrekking mag echter niet structureel zijn. In een uitspraak van 1999 heeft het College bescherming persoonsgegevens (voorheen de Registratiekamer) geoordeeld dat een gegevensverstrekking door de Raad voor de Kinderbescherming, een ontvanger van politiegegevens, aan een Bureau Jeugdzorg wel kon in de

situatie dat de verstrekking noodzakelijk was voor de verdere hulpverlening van de jongere, en de jongere toestemming had verleend¹¹. In Kriemdijk moet de politie dus per individuele jeugdige bekijken of zij in dat specifieke geval, gegevens kan verstrekken.

4.2.2 Stap 2: bepaal het doel van de gegevensuitwisseling

In de gemeente Kriemdijk heeft men gekozen voor het volgende doel voor gegevensuitwisseling¹²:

Het zo vroeg mogelijk signaleren of, en eventueel ingrijpen om te voorkomen dat, een jeugdige afglijdt richting het criminele circuit, dan wel de jeugdige vanuit maatschappelijk oogpunt marginaliseert. Hiertoe moeten de activiteiten van de betrokken organisaties beter op elkaar worden aangesloten door informatie uit te wisselen over individuele jeugdigen en onderling afspraken te maken over de aanpak in een bepaald geval. Verder worden gegevens verwerkt om informatie te verkrijgen over het aantal jeugdigen dat in de gemeente Kriemdijk gebruik maakt van het hulpaanbod in de gemeente.

4.2.3 Stap 3: bepaal welke gegevens

In Kriemdijk hebben de partijen besloten om te beginnen met de uitwisseling van een beperkte set gegevens. De volgende gegevens zullen in het registratiesysteem worden opgenomen:

- Naam, adres, woonplaats van de jeugdige,
- Organisatie die de jeugdige aanmeldt,
- Problematiek (onderverdeeld in crimineel gedrag, schoolverzuim en overige problematiek),
- Nationaliteit en/of etniciteit.

De gemeenteambtenaar vraagt zich echter af of ook deze beperkte hoeveelheid gegevens wel mogen worden verwerkt voor het geformuleerde doel.

Naam, adres en woonplaats

De partijen willen naast de naam van de jeugdige ook zijn of haar adres en woonplaats vastleggen om zeker te weten of zij het over de juiste jeugdige hebben. De betrokken organisaties hebben een gerechtvaardigd belang bij deze verwerking. Dit belang weegt op tegen de belangen van de jeugdige. De verwerking lijkt daarmee toegestaan.

Het kan voor een juiste identificatie van de jeugdige noodzakelijk zijn om naast deze gegevens, ook de geboortedatum en het geslacht vast te leggen. Het risico van verkeerde vastlegging kan dan worden verkleind. Zeker nu het gaat om een voor de jeugdige gevoelige registratie gaat, is het van groot belang de juiste persoon op te nemen in de registratie. Het moet wel noodzakelijk zijn deze extra gegevens vast te leggen en de belangen van de jeugdige bij bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer mogen niet prevaleren.

Organisatie die de jeugdige aanmeldt

De partijen willen vastleggen wie de jeugdige aanmeldt voor het netwerk¹³. Dit gegeven is noodzakelijk voor het doel, de ketenbenadering. Partijen hebben ook een gerechtvaardigd belang bij deze verwerking, dat op lijkt te wegen tegen het belang van de jeugdige.

De partijen bekijken echter ook of nu wel genoeg wordt vastgelegd. Immers, als alleen een politiecontact wordt geregistreerd zonder dat vastgelegd wordt dat de desbetreffende jeugdige door de politie is gesignaleerd in het kader van haar hulpverleningstaak, zal dat een onvolledig beeld oproepen. De lezer van de registratie zal dan misschien denken dat de jeugdige crimineel gedrag heeft vertoond, terwijl de jeugdige door de politie is gesignaleerd omdat hij of zij verwaarloosd wordt. De partijen en de gemeenteambtenaar concluderen dat dan dus een extra gegeven moet worden verwerkt, namelijk het hulpverleningskader.

Problematiek

De partijen leggen ook de problematiek vast. Er zijn drie categorieën die de partijen kunnen registreren: crimineel gedrag, schoolverzuim of overige problematiek. De problematiek wordt geregistreerd om partijen de gelegenheid te geven zich voor te bereiden op de bespreking in het netwerk. Bovendien wordt daarmee beoogd dat er een volledig beeld wordt gegeven. Alleen een registratie van politiecontact kan onvolledige en onjuiste informatie opleveren. De registratie van hulpverleningsproblematiek is dan aangewezen. Aandachtspunt hierbij is dat de problematiek een bijzonder gegeven in de zin van de WBP kan zijn, en dan met name een gezondheidsgegeven. De partijen moeten dan eerst beoordelen of het wel is toegestaan om dit gegeven te verwerken, omdat voor bijzondere gegevens het uitgangspunt is dat het verboden is deze te verwerken. Wij verwijzen hier naar de bijlage waar de regeling voor de verwerking van bijzondere gegevens is toegelicht.

Als de problematiek dan mag worden vastgelegd, kan hier de vraag gesteld worden of de gegevens wel ter zake dienend zijn. Is het noodzakelijk om steeds de problematiek vast te leggen? Als de jeugdige wordt aangedragen door een minder gevoelige organisatie, zoals het consultatiebureau, lijkt de vastlegging van de problematiek helemaal niet zo noodzakelijk voor het doel. De partijen besluiten om per jeugdige te bepalen of de problematiek moet worden vastgelegd.

De partijen in Kriemdijk vragen zich verder af of het gegeven "crimineel gedrag" een strafrechtelijk gegeven in de zin van de WBP is. Strafrechtelijke gegevens mogen immers alleen in de in de WBP genoemde situaties worden verwerkt. Daar valt de verwerking in het kader van criminaliteitspreventie niet snel onder. De betrokken organisaties moeten dan bijvoorbeeld uitdrukkelijke toestemming vragen voor deze verwerking. Het is dus van belang te bepalen of dit een strafrechtelijk gegeven is.

De gemeenteambtenaar gaat op onderzoek uit en komt tot de volgende conclusies.

Strafrechtelijke gegevens in de zin van de WBP zien op verdenkingen en veroordelingen. Of op gegevens over onrechtmatig of hinderlijk gedrag in verband met een opgelegd verbod.¹⁴ De strafrechtelijke gegevens kunnen worden onderverdeeld in twee categorieën: harde en zachte gegevens. Harde gegevens zijn veroordelingen door de rechter.¹⁵ Zachte gegevens zijn verdenkingen. Er moeten dan concrete aanwijzingen bestaan jegens een bepaalde persoon. Het kan ook gaan om summiere aanwijzingen.

Bij de verdenkingen gaat het in de eerste plaats om verdenkingen door bijvoorbeeld de politie of het Openbaar Ministerie. Maar ook als iemand te boek staat als een pleger van een strafbaar feit, is dit een strafrechtelijk gegeven. Dat betekent dat ook verdenkingen van een particulier een strafrechtelijk gegeven kunnen zijn. De verdenking moet dan wel voldoende concreet zijn.

Als het openbaar ministerie een jeugdige verdenkt van diefstal van een brommer, is dit feit een strafrechtelijk gegeven. Er is dan sprake van een verdenking. Als deze feiten aanleiding vormen voor de aantekening "crimineel gedrag" in een registratiesysteem, is deze aantekening een strafrechtelijk gegeven.

Maar wat betekent dezelfde aantekening als het Bureau Jeugdzorg vermoedt dat de jeugdige brommers steelt en op basis daarvan de aantekening "crimineel gedrag" opneemt? De aantekening "crimineel gedrag" betekent in zo een geval niet dat de jeugdige te boek staat als een pleger van een strafbaar feit. Deze aantekening is in dat geval geen strafrechtelijk gegeven.

Het hangt er dus maar vanaf wie de aantekening vastlegt en onder welke omstandigheden. De aantekening heeft op zichzelf echter een zeer gevoelig karakter. Partijen spreken dan ook af dat alleen als er sprake is van een verdenking of veroordeling door een orgaan uit de strafrechtelijke keten, de aantekening crimineel gedrag wordt opgenomen. De partijen zullen in dat geval uitdrukkelijke toestemming aan de jeugdige of zijn of haar wettelijke vertegenwoordiger vragen voor het opnemen van zijn gegevens in de registratie en voor de verdere verwerking.

Nationaliteit en/of etniciteit

Nationaliteit en/of etniciteit (dat wil zeggen afkomst, nationale of etnische afstamming) is een rasgegeven in de zin van de WBP.¹⁶ Rasgegevens mogen alleen in heel uitzonderlijke gevallen worden verwerkt. Namelijk alleen als dat noodzakelijk is voor identificatiedoeleinden of in het kader van een voorkeursbeleid.¹⁷ In dat laatste geval gelden er ook nog aanvullende voorwaarden.

De gemeenteambtenaar constateert dat er in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid in de gemeente Kriemdijk, geen sprake is van één van deze situaties. Het gaat hier helemaal niet om identificatie van de jeugdige en er is ook geen sprake van enig voorkeursbeleid. Dat betekent dat de etniciteit of nationaliteit van de jeugdige niet mag worden verwerkt.

De gemeenteambtenaar onderzoekt nog of het mogelijk is om rasgegevens voor wetenschappelijk of statistisch onderzoek te verwerken. De rasgegevens willen de partijen immers alleen vastleggen voor statistische informatie. De WBP biedt daarvoor wel enige ruimte.¹⁸ De verwerking van bijzondere gegevens, en dus ook rasgegevens, is toegestaan voor wetenschappelijk of statistisch onderzoek als aan een aantal eisen wordt voldaan. Onder andere moet voorzien zijn in

waarborgen ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer en moet het vragen van uitdrukkelijke toestemming niet mogelijk zijn. Het is echter maar de vraag of niet de uitdrukkelijke toestemming van de jeugdige kan worden gevraagd. Om zoveel jongeren gaat het nu ook weer niet.

Dat betekent dat voor het verwerken van de nationaliteit of etniciteit uitdrukkelijke toestemming van de jeugdige of, als de jeugdige jonger is dan 16 jaar, van zijn wettelijk vertegenwoordiger moet worden gevraagd. De WBP staat dan toe dat het rasgegeven wordt verwerkt.

De gemeenteambtenaar vindt dit eigenlijk geen prettige optie en kijkt of er niet nog andere mogelijkheden zijn. Hij ontdekt dat de verwerking van bijzondere persoonsgegevens ook kan als dat noodzakelijk is voor een zwaarwegend algemeen belang, er passende waarborgen zijn getroffen en het College bescherming persoonsgegevens ontheffing heeft verleend of de verwerking bij wet is toegestaan.¹⁹ Er is geen wettelijke bepaling die deze verwerking regelt, dus dan zou de gemeenteambtenaar ontheffing moeten vragen. Er moet dan wel sprake zijn van een zwaarwegend algemeen belang om deze bijzondere gegevens te verwerken. En er moeten passende waarborgen worden getroffen. Ook dit is wel een erg zware weg.

De gemeenteambtenaar overweegt dan ook het volgende. Het gaat de betrokken partijen, en met name de gemeente, in feite alleen om een overzicht van het aantal jeugdigen met verschillende etnische achtergronden die problemen veroorzaken en daarom in de netwerken wordt besproken. De registratie van dat aantal kan ook op zo een wijze geschieden dat er geen persoonsgegevens worden verwerkt, bijvoorbeeld door alleen de aantallen vast te leggen. Technisch en organisatorisch moet het dan wel zo zijn geconstrueerd dat de etniciteit of nationaliteit niet in verband kan worden gebracht met een bepaalde jeugdige. Dan is er geen sprake van een persoonsgegeven en is de WBP niet van

toepassing. De partijen in Kriemdijk besluiten de registratie aldus in te richten.

4.2.4 Stap 4: bepaal vorm en inhoud van de uitwisseling

De ambtenaar in de gemeente Kriemdijk bekijkt samen met zijn partners de resultaten van de eerste drie stappen van het stappenplan. Het volgende plaatje komt naar voren.

Het plaatje van de regelgeving

De wettelijke regelingen beperken een aantal gegevensuitwisselingen. De politie mag bijvoorbeeld alleen in uitzonderlijke gevallen gegevens verstrekken aan partijen die niet zijn aangewezen in de Wet politieregisters. Aan partijen buiten het politieapparaat of - grof gezegd - de justitiële kolom kunnen niet snel gegevens worden verstrekt. Dit levert met name bij het spoor van de naschoolse fase de meeste problemen op.

Geheimhouders zijn gebonden aan hun geheimhoudingsplicht en kunnen alleen onder bepaalde omstandigheden of voorwaarden gegevens aan derden verstrekken. De uitzonderingen moeten beperkt worden opgevat en per geval worden beoordeeld. De ambtenaar en de betrokken organisaties spreken af dat alle betrokken organisaties zelf een zorgvuldige afweging maken met in achtneming van eventuele geheimhoudingsplichten, voordat zij een jeugdige in het netwerk bespreken.

De gegevens nationaliteit en etniciteit mogen in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid alleen worden verwerkt als daarvoor uitdrukkelijke toestemming van de jeugdige of de wettelijke vertegenwoordigers is verkregen. In Kriemdijk worden deze gegevens alleen voor statistische doeleinden vastgelegd. De ambtenaar en zijn partners stellen vast dat het vastleggen van de etniciteit als

persoonsgegevens niet noodzakelijk is voor statistische doeleinden. Volstaan kan worden met aantallen. Daarenboven vinden zij het ongewenst om aan een jeugdige of zijn of haar wettelijke vertegenwoordiger uitdrukkelijk toestemming te vragen om etniciteitgegevens vast te leggen voor met name statistische doeleinden. De ambtenaar en de betrokken organisaties besluiten dan ook om alleen aantallen te verwerken op zodanige wijze dat er geen persoonsgegevens worden verwerkt.

Het gegeven "crimineel gedrag" stuit eveneens op problemen. Allereerst kan het een strafrechtelijk gegeven in de zin van de WBP zijn, afhankelijk van met name degene die het gegeven verwerkt en onder welke omstandigheden. Daarnaast ligt het gegeven gevoelig voor de betrokkene. Als alleen wordt vastgelegd dat iemand "crimineel gedrag" vertoont zonder nadere informatie, kan dit een onjuist beeld oproepen. Anderzijds kan het vastleggen van alleen een politiecontact, zonder dat vastgelegd wordt dat de desbetreffende jeugdige politiecontact had in het kader van een hulpverleningssituatie, eveneens een onvolledig beeld oproepen.

De netwerken

De gemeenteambtenaar en zijn partners besluiten om de netwerken, waarin partijen overleggen over aangedragen jeugdigen, langs de hiervoor geschetste lijnen in te richten. Alleen die partijen die gegevens mogen uitwisselen, nemen zitting in een netwerk. Dat betekent in de gemeente Kriemdijk dat het consultatiebureau en de politie niet in hetzelfde netwerk zitten. De politie beoordeelt in bepaalde uitzonderlijke gevallen of het uit haar taak voortvloeit dat zij gegevens moet verstrekken aan het consultatiebureau. Dat zal zij dan echter rechtstreeks doen.

Het registratiesysteem: een verwijzingsstelsel

De ambtenaar en zijn partners richten verder het registratiesysteem, waarin partijen jeugdigen aandragen, langs de hiervoor geschetste lijnen in. Partijen spreken af dat alleen jeugdigen die organisatieoverstijgende problemen veroorzaken of hebben, in het registratiesysteem worden ingevoerd. Er wordt volstaan met een beperkte set gegevens. Etniciteit of nationaliteit wordt alleen in aantallen vastgelegd. En iedere organisatie weegt voor aanmelding in het individuele geval af of hij gegevens verstrekt. De gegevens worden pas ingevoerd in het systeem als aan alle voorwaarden, zoals de eventueel benodigde toestemming, is voldaan. Alleen die partijen die gegevens mogen uitwisselen, krijgen toegang tot gegevens van elkaar. Er wordt nagedacht over onder meer de beveiliging en de bewaartermijnen. Bij dat laatste is de gedachte "zo minimaal mogelijk" de leidraad.

Verdere verwerking door ontvangers

Een aantal partijen maken zich nog zorgen over het volgende aspect. Wat gebeurt er met de gegevens die, in overeenstemming met alle wettelijke regels, zijn uitgewisseld. Mogen de ontvangers van die gegevens ze ook verder verwerken voor andere doeleinden dan waarvoor zij ze hebben gekregen? Mag een school een jeugdige doorverwijzen naar een huiswerkbegeleider als zij in overeenstemming met de regels, van de politie heeft vernomen dat de jeugdige wordt verdacht van diefstal met geweld? Of mag het algemeen maatschappelijk werk de ouders van de jeugdige aanspreken op hun gedrag, als zij van een school heeft vernomen dat de ouders het kind slecht voeden?

De gemeenteburgemeester legt uit dat voor de politiegegevens een wettelijke beperking op verdere verwerking bestaat. De Wet politieregisters verplicht de ontvanger de gegevens alleen verder te verwerken als dat noodzakelijk is voor de uitvoering van de taak waarvoor de gegevens zijn verkregen. Partijen spreken voor de niet-

politiegegevens af dat deze niet verder verwerkt zullen worden voor een ander doel dan waarvoor de gegevens zijn verkregen.

4.2.5 Stap 5: bepaal de verantwoordelijke

De verantwoordelijke voor het registratiesysteem in Kriemdijk zijn alle betrokken partijen, inclusief de gemeente. Die partijen bepalen doel en middelen van de gegevensverwerking. In Kriemdijk spreken de partijen af dat de gemeente de verwerking zal uitvoeren. De gemeente zal daarvoor een bureau, als bewerker, zoeken. Met de bewerker wordt een overeenkomst gesloten.

4.2.6 Stap 6: maak afspraken over de informatieverstrekking aan de jeugdigen

De betrokken partijen maken onderling afspraken over de wijze waarop zij de jeugdigen informeren over de gegevensuitwisseling. Zij besluiten om een gezamenlijke folder te ontwikkelen, waarin in heldere taal is uitgelegd wat er met de gegevens gebeurt. De partijen spreken verder af dat ieder "zijn of haar" jeugdigen op de vereiste momenten informeert.

Conclusie

De toepasselijke wettelijke regelingen staan een onbeperkte gegevensuitwisseling tussen alle partijen in het kader van criminaliteitspreventie, niet toe. Bepaalde organisaties en daarmee hun medewerkers zijn gebonden aan hun geheimhoudingsplicht. Deze plicht kan, buiten de toestemming van de betrokkene, in (slechts) een beperkt aantal gevallen worden doorbroken. De geheimhouder zal in ieder specifiek geval moeten nagaan of hij de geheimhoudingsplicht, al dan niet met toestemming, kan en moet doorbreken. Ook de Wet politieregisters bevat beperkingen voor de gegevensuitwisseling.

Bij de beoordeling welke organisaties, na opheffing van de geheimhoudingsplichten, gegevens mogen uitwisselen, moet u zoeken naar de taken van de betrokken organisaties en de belangen bij gegevensuitwisseling die daaruit voortvloeien of daarmee samenhangen. Zoek naar de taken en de bijbehorende belangen in individuele relaties. Waar liggen deze taken en belangen dicht bij elkaar? De uitkomst van deze analyse zal naar verwachting zijn dat bepaalde organisaties vergelijkbare of dezelfde taken en belangen hebben. Een uitwisseling van gegevens tussen die organisaties zal eerder noodzakelijk zijn voor de goede uitvoering van hun respectievelijke taken en bijbehorende belangen, en daarmee eerder toegestaan zijn. U moet bij die uitwisseling uiteraard wel steeds bekijken of gegevensuitwisseling noodzakelijk is voor de doeleinde(n).

De netwerken en de registratiesystemen dienen langs deze lijnen te worden ingericht. Dus alleen de organisaties die gegevens mogen uitwisselen nemen zitting in hetzelfde netwerk. Er zullen dan dus meerdere, elkaar niet overlappende, netwerken moeten worden ingericht.

U kunt onder die netwerken eventueel wel één registratiesysteem hangen, mits door middel van autorisaties scheidingen zijn aangebracht tussen de organisaties die geen gegevens mogen uitwisselen. U moet hierbij goed in de gaten houden of een registratiesysteem wel de meest geschikte vorm is voor het doel. Als de registratie alleen maar nuttig kan zijn om beleidsinformatie te genereren, dan is een registratiesysteem waarin jongeren met naam en toenaam zijn opgenomen een te zwaar middel.

Bij de vaststelling van het aantal gegevens dat u wilt uitwisselen, verdient het aanbeveling zo min mogelijk gegevens uit te wisselen. Daarbij moet u wel goed opletten. Te weinig is bijvoorbeeld ook niet toegestaan, als daardoor een onvolledig beeld ontstaat.

De jeugdige moet steeds goed geïnformeerd worden. Dat klemt temeer nu het zulke gevoelige gegevens en informatie betreft.

Samengevat komen die conclusies neer op de volgende vuistregels:

- Laat alleen die organisaties in een netwerk deelnemen wiens taken en daaruit voortvloeiende of daarmee samenhangende belangen elkaar raken of in het verlengde van elkaar liggen. Een uitwisseling van gegevens tussen die organisaties zal eerder noodzakelijk zijn voor de goede uitvoering van hun respectievelijke taken en bijbehorende belangen, en daarmee eerder toegestaan. Hou bij de samenwerking rekening met geheimhoudingsplicht die op geheimhouders rust: per individueel geval moet bekeken worden of gegevens kunnen worden uitgewisseld.
- Als u één registratiesysteem aanlegt, breng daarin dan door middel van autorisaties scheidingen aan tussen organisaties die geen gegevens mogen uitwisselen.
- Gebruik het netwerk en het registratiesysteem alleen als verwijzingsindex, dus niet als een soort volgsysteem. Wissel dus zo

weinig mogelijk (maar wel genoeg) gegevens uit. Tussen individuele partijen kunnen in een bepaald concreet geval mogelijk meer gegevens worden uitgewisseld.

- In het algemeen: beoordeel bij het inrichten van het netwerk en met name bij het opzetten van het registratiesysteem steeds of het noodzakelijk is voor uw doel om gegevens uit te wisselen.
- Zorg voor een goede informatievoorziening aan de jeugdigen.

In deze Handreiking is niet nader ingegaan op de andere verplichtingen van de WBP, zoals bijvoorbeeld de beveiligingsverplichtingen. U kunt een overzicht van die eisen vinden in bijvoorbeeld de Handleiding Wet bescherming persoonsgegevens van het ministerie van Justitie (www.justitie.nl) en in het rapport Beveiliging van persoonsgegevens van het College bescherming persoonsgegevens (www.cbppweb.nl). Het is goed ook over deze aspecten afspraken te maken met uw partners in bijvoorbeeld een convenant. Op die manier creëert u een zo zorgvuldig mogelijke gegevensuitwisseling in uw gemeente met inachtneming van de privacyregels.

	Politie	OM	Raad voor de Kinderbescherming	Gezinsvoogdij-instellingen	HALT	Volwassenen-reclassering	Uitvoerings-instellingen
Politie	* artikel 14 a + b Wpol * 14 lid 1 Bpol verstrekking binnen politieorganisatie, uitsluitend aan: opsporingsambtenaren - marechaussee, buitengewone opsporingsambtenaren * artikel 14 lid 1 sub a Bpol verstrekking buiten politieorganisatie, uitsluitend aan: marechaussee en Centrale Justitiële Documentatiedienst	* artikel 15 lid 1 Wpol indien: gezag en zeggenschap over de politie uitvoering andere wettelijke taken	* artikel 14 lid 1 sub t Bpol indien: strafrechtelijke uitoefening taak bevoegdheden ter uitvoering van ondertoezichtstelling gegevens die zijn vastgelegd met oog op hulpverleningstaak politie * artikel 16 lid 1 sub c Wpol jo. artikel 10 sub a) Bpol (antecedenten)	Artikel 30 Wpol	artikel 14 lid 1 sub o Bpol indien: aangesloten bij Stichting HALT gegevens betreffende alternatieve afdoening verstrekking noodzakelijk	artikel 16 lid 1 sub c Wpol jo. Artikel 10 sub a) Bpol (antecedenten)	Artikel 30 Wpol
OM	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens
Raad voor de Kinderbescherming	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens	Wbp Let op: Bijzondere gegevens
Raad als Plaatsingsinstelling	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING
Gezinsvoogdij instellingen	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING
HALT	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag
Volwassenen-reclassering	Artikel 37 Reclasseringsregeling 1995 indien: - taak - wettelijk voorschrift	Artikel 37 Reclasseringsregeling 1995 indien: - taak - wettelijk voorschrift	Artikel 37 Reclasseringsregeling 1995 indien: - taak - wettelijk voorschrift	Artikel 37 Reclasseringsregeling 1995 indien: - taak - wettelijk voorschrift	Artikel 37 Reclasseringsregeling 1995 indien: - taak - wettelijk voorschrift	Artikel 37 Reclasseringsregeling 1995 indien: - taak - wettelijk voorschrift	Artikel 37 Reclasseringsregeling 1995 indien: - taak - wettelijk voorschrift
Uitvoerings-instellingen	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING
Plaatsinstellingen	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING
Jeugdhulpverlening	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING	artikel 44 Wet op de Jeugdhulpverlening TOESTEMMING
Gezondheids-organisaties	WGBO: geheimhouding, tenzij... Verder: Wbp - doeleind - grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 a) en lid 2	WGBO: geheimhouding, tenzij... Verder: Wbp - doeleind - grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 a) en lid 2	WGBO: geheimhouding, tenzij... Verder: Wbp - doeleind - grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 a) en lid 2	WGBO: geheimhouding, tenzij... Verder: Wbp - doeleind - grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 a) en lid 2	WGBO: geheimhouding, tenzij... Verder: Wbp - doeleind - grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 a) en lid 2	WGBO: geheimhouding, tenzij... Verder: Wbp - doeleind - grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 a) en lid 2	WGBO: geheimhouding, tenzij... Verder: Wbp - doeleind - grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 a) en lid 2
Scholen	Wbp doeleind grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 c) en lid 2	Wbp doeleind grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 c) en lid 2	Wbp doeleind grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 c) en lid 2	Wbp doeleind grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 c) en lid 2	Wbp doeleind grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 c) en lid 2	Wbp doeleind grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 c) en lid 2	Wbp doeleind grondslag Let op: Bijzondere gegevens: artikel 16 (verbod) maar: artikel 21 lid 1 c) en lid 2
Leerplichtambtenaar	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag
Consultatiebureaus	WGBO artikel 7:457 BW geheimhouding, tenzij toestemming	WGBO artikel 7:457 BW geheimhouding, tenzij toestemming	WGBO artikel 7:457 BW geheimhouding, tenzij toestemming	WGBO artikel 7:457 BW geheimhouding, tenzij toestemming	WGBO artikel 7:457 BW geheimhouding, tenzij toestemming	WGBO artikel 7:457 BW geheimhouding, tenzij toestemming	WGBO artikel 7:457 BW geheimhouding, tenzij toestemming
Arbeids-voorzieningen	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag	Wbp - doeleinde - grondslag
Algemeen Maatschappelijk Werk	Gedragscode: geheimhouding, tenzij toestemming	Gedragscode: geheimhouding, tenzij toestemming	Gedragscode: geheimhouding, tenzij toestemming	Gedragscode: geheimhouding, tenzij toestemming	Gedragscode: geheimhouding, tenzij toestemming	Gedragscode: geheimhouding, tenzij toestemming	Gedragscode: geheimhouding, tenzij toestemming

Verklaring afkortingen:

Wbp : Wet bescherming persoonsgegevens
Wpol : Wet politieregisters
Bpol : Besluit politiegegevens
WGBO : Wet op de Geneeskundige Behandelingsovereenkomst

Let op:

Mogelijk is een geheimhoudingsbepaling van toepassing, bijvoorbeeld op grond van een Gedragscode, het rechtspositiereglement of uit hoofde van het ambt of beroep

Verklaring kleuren:

Verstrekking mogelijk, met inachtneming van toepasselijke wetgeving. Let hier wel op: geheimhouding kan verplicht zijn op grond van een gedragscode, een rechtspositiereglement of uit hoofde van ambt of beroep
Verstrekking alleen mogelijk indien uitzondering op de geheimhoudings-bepalingen van toepassing is (let op! Wbp meestal ook van toepassing)
Verstrekking niet mogelijk (behoudens ontsnappingsmogelijkheden)

Bijlage 2 Juridisch kader

1. Inleiding

Alle bij criminaliteitspreventie betrokken organisaties en personen houden zich bij hun taak en/of in het kader van criminaliteitspreventie bezig met activiteiten die in meer of mindere mate ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer van de betrokken jeugdigen. De wettelijke regelingen die op deze organisaties en of personen van toepassing zijn, bevatten ter bescherming van die persoonlijke levenssfeer dan ook geheimhoudingsverplichtingen of andere beschermende bepalingen.

De volgende belangrijkste specifieke wetten spelen een rol bij privacyaspecten van gegevensuitwisseling in het kader van criminaliteitspreventie: de Wet politieregisters (en daarbij het Besluit politieregisters), de Wet op de Jeugdhulpverlening (binnenkort de Wet op de Jeugdzorg), afdeling 7.5 van boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst; WGBO) en de specifieke geheimhoudingsbepalingen zoals neergelegd in specifieke regelgeving zoals de Wet Beroepen Individuele Geneeskunst (Wet BIG) en bijvoorbeeld de Ambtenarenwet en de onderwijsregelgeving. Daarnaast speelt de (algemene) Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) een belangrijke rol.

Voor een goed begrip van de privacyaspecten is het nodig dat de uitgangspunten van de privacyregelgeving bekend zijn. Wij schetsen in deze toelichting eerst de algemene uitgangspunten van de privacyregelgeving. Daarbij besteden wij uiteraard aandacht aan de WBP die per 1 september 2001 in werking is getreden. Na de algemene regelgeving, worden de hiervoor genoemde belangrijkste specifieke wetten behandeld. In een groot aantal specifieke regeling zijn geheimhoudingsbepalingen opgenomen. Wij bespreken hierna een aantal van die geheimhoudingsbepalingen, doch dat overzicht is niet uitputtend.

De betrokken organisaties en personen bij criminaliteitspreventie kunnen immers verschillen per netwerk en het voert te ver alle eventueel van toepassing zijnde geheimhoudingsbepalingen te bespreken. De betrokken organisaties en personen dienen dan ook ieder voor zichzelf na te gaan of er nog een in deze Handreiking niet besproken geheimhoudingsbepaling van toepassing is.

2. Uitgangspunten privacyregelgeving

De regels met betrekking tot het verwerken van persoonsgegevens, waaronder begrepen het verstrekken, vinden in het Nederlandse recht hun grondslag in artikel 10 Grondwet. Dit artikel bepaalt dat ieder recht heeft op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. In het tweede lid wordt een uitdrukkelijke opdracht aan de wetgever gegeven om regels te stellen ter bescherming van dit recht in verband met het vastleggen en verstrekken van persoonsgegevens. Op Europees niveau vindt dit zijn weerslag in artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Op basis van artikel 10 Grondwet is de oude Wet persoonsregistraties vastgesteld. Ook de WBP vindt in artikel 10 haar grondslag in het Nederlandse recht.

Het Europees Parlement en de Europese Raad hebben in 1995 een privacyrichtlijn²⁰ uitgevaardigd. Deze richtlijn draagt Lidstaten op regels te stellen omtrent de bescherming van persoonsgegevens. De WBP is hiervan het uitvloeisel. De WBP is qua opzet en inhoud sterk geënt op deze Europese richtlijn.

3. Wet bescherming persoonsgegevens (WBP)

Inleiding

De WBP geeft het algemene kader voor de verwerking van persoonsgegevens. In deze toelichting worden de belangrijkste eisen van de WBP geschetst. Voor een gedetailleerdere toelichting op de regels van de WBP wordt u verwezen naar de Handleiding Wet bescherming persoonsgegevens (www.justitie.nl). De WBP bevat onder andere een

regeling voor bijzondere gegevens, zoals strafrechtelijke gegevens en gezondheidsgegevens. Die regeling wordt in deze toelichting gedetailleerd besproken.

De WBP regelt de verwerking van persoonsgegevens. Gegevens zijn persoonsgegevens als die gegevens informatie bevatten over een natuurlijk persoon en die persoon identificeerbaar is. Bij de CRIEM-pilots is wel getracht om op basis van anonimiteit van de jeugdigen informatie uit te wisselen, maar dat blijkt in de praktijk toch niet te werken. De Handreiking en dit overzicht gaan er derhalve vanuit dat er persoonsgegevens worden verwerkt.

Wanneer is de WBP van toepassing?

De WBP is een algemene wet, hetgeen betekent dat de WBP wijkt in het geval in een andere wet specifieke bepalingen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens zijn opgenomen. Een voorbeeld is de regeling in afdeling 7.5 van boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (WGBO), waar onder meer een speciale geheimhoudingsregeling is opgenomen voor medische gegevens. Een hulpverlener zal zich bij het verwerken van persoonsgegevens van bijvoorbeeld patiënten aan die geheimhoudingsregeling moeten houden. Voor de niet in de WGBO geregelde onderwerpen, moet hij of zij zich aan de eisen van de WBP houden. Dat betekent dat de hulpverlener bijvoorbeeld een gerechtvaardigd doel moet hebben voor de verwerking van gegevens van de patiënt en gebonden is aan de regeling voor bijzondere gegevens. De WGBO wordt hierna besproken.

De WBP is van toepassing op de geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens.²¹ Als de gegevens geheel of gedeeltelijk met behulp van een computer worden verwerkt, is de WBP van toepassing. De WBP is ook van toepassing op de handmatige verwerking van persoonsgegevens, als die handmatige verwerkte

gegevens bestemd zijn om in een bestand te worden opgenomen.²² Men kan discussiëren over de vraag of de WBP ook van toepassing is op het (enkel) mondelinge overleg in het netwerk of de netwerken. In de Handreiking is echter al naar voren gebracht dat het (mondeling) bekend maken van gegevens uit een geautomatiseerde verwerking of een bestand wel onder de WBP valt. Daarenboven spelen de uitgangspunten van het privacyrecht, zoals ook neergelegd in de WBP, wel een rol. Het overleg en de registratiesystemen zijn de facto nauw verbonden. Bovendien gaat het hier veelal om overheidsinstellingen waarvan het handelen direct gebonden is door de grondwettelijke bepalingen, waaronder artikel 10 Grondwet. De uitgangspunten zoals neergelegd in de WBP zijn dan ook van toepassing op het mondelinge overleg.

De WBP is verder niet van toepassing op verwerkingen voor persoonlijk of huishoudelijk gebruik. Daarenboven is een aantal verwerkingen expliciet uitgesloten. Dit betreft – voor zover hier relevant – de verwerkingen ten behoeve van

- (a) de uitvoering van de politietaak als omschreven in artikel 2 Politiewet;
- (b) de uitvoering van de Wet op de justitiële documentatie en de verklaring omtrent gedrag; en
- (c) door gemeenten in de gemeentelijke basisadministratie.
(artikel 2, tweede lid, WBP).

Voor de verwerkingen ten behoeve van de politietaak geldt een aparte regeling, de Wet politieregisters.

De eisen van de WBP

De WBP vereist dat persoonsgegevens op een behoorlijke en zorgvuldige wijze en in overeenstemming met de wet worden verwerkt (artikel 6 WBP). De zinsnede "in overeenstemming met de wet" verwijst niet alleen naar de WBP, maar naar alle toepasselijke wetten (zoals de hierna te bespreken specifieke bepalingen).

Een van de belangrijkste uitgangspunten van het privacyrecht, en derhalve ook van de WBP, is de doelbinding. Doelbinding houdt in dat persoonsgegevens alleen mogen worden verzameld voor een welbepaald, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigd doel (artikel 7 WBP). Een verwerking van persoonsgegevens kan voor meerdere doeleinden geschieden. Het doel of de doeleinden moeten vóóordat de gegevens worden verzameld, uitdrukkelijk worden omschreven. Bij het inrichten van de gegevensverwerking zal de verantwoordelijke verder steeds moeten nagaan of het verwerken van persoonsgegevens noodzakelijk is voor het doel of de doeleinden. Als volstaan kan worden met minder gegevens, of langs een andere – minder ingrijpende – weg hetzelfde resultaat bereikt kan worden, dan moet die minder ingrijpende methode of weg worden gekozen.

De verantwoordelijke moet de verwerking van persoonsgegevens steeds kunnen baseren op een van de in de WBP genoemde grondslagen. Deze grondslagen zijn nagenoeg gelijk aan de grondslagen als genoemd in de Europese privacyrichtlijn. Als de verwerking niet op een of meerdere van de grondslagen kan worden gebaseerd, is deze niet toegestaan. De grondslagen als genoemd in artikel 8 van de WBP zijn de volgende:

- a. de ondubbelzinnige toestemming van de betrokkene;
- b. de verwerking is noodzakelijk ter uitvoering van een overeenkomst;
- c. de verwerking is noodzakelijk ter uitvoering van een wettelijke plicht;
- d. de verwerking is noodzakelijk ter vrijwaring van een vitaal belang van de betrokkene;
- e. de verwerking is noodzakelijk voor de goede vervulling van een publiekrechtelijke taak;
- f. de verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van een gerechtvaardigd belang van de verantwoordelijke of een derde.

In hoofdstuk 3 van de Handreiking zijn de meest relevante grondslagen in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid besproken. U wordt

verwezen naar dit hoofdstuk. In deze bijlage wordt kort aandacht besteedt aan de grondslag genoemd onder sub b: de verwerking is noodzakelijk voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is.

Deze grondslag zal veelal van toepassing zijn als de jeugdige onder behandeling staat bij een hulpverlener (in de zin van de WGBO) en met hem of haar een geneeskundige behandelingsovereenkomst heeft. De hulpverlener mag op basis van deze grondslag gegevens van de jeugdige verwerken als dat noodzakelijk is voor de uitvoering van de geneeskundige behandelingsovereenkomst. Die verwerking kan ook inhouden een verstrekking aan derden. De WGBO staat die verstrekking onder voorwaarden toe. Als aan die voorwaarden is voldaan (de jeugdige heeft bijvoorbeeld rechtsgeldig toestemming gegeven voor de verstrekking) kan de verstrekking op deze grondslag worden gebaseerd. De verwerking moet wel een noodzakelijk uitvloeisel van de overeenkomst zijn. De hulpverlener is verder gebonden aan de regeling voor bijzondere gegevens, waarover hierna meer.

Onder de voor de WBP geldende Wet persoonsregistraties heeft de Registratiekamer beslist dat gegevens die onrechtmatig zijn verkregen en (rechtmatig) aan een derde worden verstrekt, ook door die derde niet mogen worden verwerkt. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat dit anders is onder de WBP. Dat betekent dat een verantwoordelijke ook steeds zal moeten nagaan of de gegevens in een eerder stadium rechtmatig zijn verwerkt. In uw gemeente kunnen de betrokken organisaties bijvoorbeeld afspraken maken over de wijze waarop gegevens worden verkregen.

Andere verplichtingen van de verantwoordelijke (o.a. informatieplicht)

De WBP legt ten slotte nog een aantal andere verplichtingen aan de

verantwoordelijke op. Wij noemen daarvan de verplichting van de verantwoordelijke om de betrokkene te informeren over de verwerking van zijn of haar gegevens. De betrokkene hoeft niet te worden geïnformeerd als deze al op de hoogte is van de gegevensverwerking. De verantwoordelijke moet wel weten dat de betrokkene op de hoogte is. Het vermoeden dat de betrokkene dat wel begrepen heeft, is niet voldoende. De verantwoordelijke mag er anderzijds wel vanuit gaan dat de betrokkene op de hoogte is, als hij dat uit een gedraging of verklaring van de betrokkene naar objectieve maatstaven kan afleiden.

Als de verantwoordelijke de gegevens bij de betrokkene zelf verkrijgt, moet hij de betrokkene op dat moment informeren. Als de verantwoordelijke de gegevens buiten de betrokkene om krijgt, moet hij de betrokkene informeren als hij de gegevens vastlegt. Als de gegevens in dat geval uitsluitend worden verzameld om aan een derde te verstrekken, mag de verantwoordelijke de betrokkene ook uiterlijk op het moment van eerste verstrekking informeren.

Een andere belangrijke verplichting is de verplichting de gegevensverwerking adequaat te beveiligen. Ook mag de verantwoordelijke de gegevens niet langer bewaren dan noodzakelijk is voor het doel. Als het doel van de gegevensverwerking is het tegengaan van marginalisering en criminalisering van jeugdigen, dan moeten de gegevens van de desbetreffende jeugdige verwijderd worden als de jeugdige weer "helemaal op het rechte pad is".

Bijzondere gegevens in de zin van de WBP

Gezien de aard van de problematiek zullen in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid (in meer of mindere mate) strafrechtelijke gegevens, gezondheidsgegevens en rasgegevens worden verwerkt. Dit zijn bijzondere gegevens in de zin van de WBP (artikel 16 WBP). De verwerking van deze bijzondere gegevens kan een grote inbreuk vormen

op de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene, omdat deze gegevens gevoelige informatie over de desbetreffende persoon bevatten. Bijzondere persoonsgegevens mogen om die reden niet worden verwerkt, tenzij er een (wettelijke) uitzondering op dit verbod geldt.

Ook als het verbod op verwerken van bijzondere gegevens niet van toepassing is, moet worden voldaan aan de regels van de WBP en andere toepasselijke regelgeving. Dat betekent bijvoorbeeld dat men ook voor de verwerking van bijzondere persoonsgegevens een welbepaald, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigd doel moet hebben en dat deze gegevens adequaat beveiligd moeten zijn. Indien het verbod op verwerking van bijzondere gegevens niet met behulp van specifieke, in de WBP genoemde, uitzonderingen kan worden opgeheven, is wellicht een van de algemene uitzonderingen van toepassing. De algemene uitzonderingen vormen in feite een soort restbepalingen. Wij bespreken dan ook eerst de specifieke uitzonderingen en vervolgens de algemene uitzonderingen.

Strafrechtelijke gegevens

De WBP is niet van toepassing op de (reguliere) politie activiteiten: daarop is de Wet politieregisters van toepassing. De artikelen over de strafrechtelijke gegevens reguleren wel onder meer de organen van Justitie, zoals de Raad voor de Kinderbescherming.²³ Ook het Openbaar Ministerie is aan deze regeling onderworpen. Dit betekent dat de WBP bijvoorbeeld wel van toepassing is op de verwerking van strafrechtelijke gegevens door bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie.

Strafrechtelijke gegevens in de zin van de WBP zien op veroordelingen en op min of meer gegronde verdenkingen en op gegevens over onrechtmatig of hinderlijk gedrag in verband met een opgelegd verbod.²⁴ Het begrip strafrechtelijke gegevens omvat mede gegevens omtrent de toepassing van het formele strafrecht, bijvoorbeeld het gegeven dat

iemand is gearresteerd of dat tegen hem proces-verbaal is opgemaakt wegens een bepaald vergrijp. Strafrechtelijke gegevens kunnen worden onderverdeeld in twee categorieën: harde en zachte gegevens.

Harde gegevens betreffen veroordelingen, dus gegevens waarbij de rechter, al dan niet onherroepelijk, strafrechtelijk gedrag heeft vastgesteld. Hierbij gaat het niet alleen om veroordelingen door een strafrechter. Het gaat ook om “veiligheidsmaatregelen”, waarmee wordt gedoeld op rechterlijke uitspraken, ongeacht of deze afkomstig zijn van een strafrechter, een civiele rechter of een administratieve rechter (denk bijvoorbeeld aan een straatverbod).²⁵

Bij zachte gegevens gaat het om verdenkingen. Dit zijn concrete aanwijzingen jegens een bepaalde persoon. Het kan gaan om hele beperkte aanwijzingen waarvan achteraf kan blijken dat zij geen grond hebben. De parlementaire geschiedenis is niet duidelijk over de vraag of het moet gaan om verdenkingen van de politie alleen, of verdenkingen in het algemeen. Verdedigbaar is, dat een verdenking van een particulier (lees iemand of iets anders dan de politie) geen strafrechtelijk persoonsgegeven is zolang geen aangifte is gedaan. Er zijn echter aanwijzingen te vinden in de Memorie van Toelichting dat bij de invulling van het begrip strafrechtelijke gegevens dit criterium niet wordt gehanteerd. Zo wordt het feit dat iemand te boek staat als een pleger van een strafbaar feit aangemerkt als een strafrechtelijk gegeven. De verwerking van bijzondere gegevens, en dus ook van strafrechtelijke gegevens, behoeft gezien de aard van de gegevens, extra zorg. In de memorie van toelichting is dit als volgt verwoord:

“De vastlegging van een strafrechtelijke veroordeling vergt een apart regime in verband met de ingrijpende gevolgen die het bekend zijn daarvan voor het maatschappelijk functioneren kunnen hebben. Dit klemmt evenwel te meer voor de verwerking van gegevens die

betrekking hebben op een verdenking. De betrokkene heeft zich dan immers veelal nog niet over de gegevens kunnen uitlaten. Het kan gaan om summiere aanwijzingen waarvan achteraf kan blijken dat zij van iedere grond zijn ontbloot.”

In artikel 22 van de WBP is bepaald welke personen of organisaties strafrechtelijke gegevens mogen verwerken. Dat zijn primair organen die krachtens de wet belast zijn met de toepassing van het strafrecht. Dit ziet bijvoorbeeld op organen van Justitie of het Openbaar Ministerie. De politie wordt hiermee niet bedoeld, nu daarvoor de Wet politieregisters geldt. Zoals wij al opmerkten moet de verwerking door bijvoorbeeld het Openbaar Ministerie wel voldoen aan de andere eisen van de WBP. De verantwoordelijk moet dus een uitdrukkelijk bepaald en gerechtvaardigd doel hebben voor de verwerking en deze kunnen baseren op een van de grondslagen.²⁶

Naast organen met een strafrechtelijke taak, mogen strafrechtelijke gegevens ook worden verwerkt door verantwoordelijken die deze gegevens hebben ontvangen krachtens de Wet politieregisters of de Wet op de justitiële documentatie en op de verklaringen omtrent het gedrag. Deze bepaling strekt er toe dat degenen die gegevens ontvangen op basis van deze wetten, de gegevens ook daadwerkelijk mogen verwerken. Hierbij moet worden opgemerkt dat in deze wetten het doel waarvoor deze ontvangers de gegevens mogen verwerken is beperkt tot het doel waarvoor zij ze hebben gekregen. De Raad voor de Kinderbescherming bijvoorbeeld mag de gegevens die zij uit een politieregister verkrijgt voor het uitbrengen van een rapportage aan de kinderrechter, alleen voor dat doel gebruiken.

De WBP staat de verwerking van strafrechtelijke gegevens ook in een aantal andere gevallen toe. Doch die lijken in het kader van criminaliteitspreventie niet relevant. Tenslotte: als het noodzakelijk is om

in aanvulling op de verwerking van strafrechtelijke gegevens voor de doeleinden waarvoor deze gegevens worden verwerkt andere bijzondere gegevens (zoals rasgegevens) te verwerken, is dat toegestaan.

Persoonsgegevens omtrent iemands gezondheid

Persoonsgegevens omtrent iemands gezondheid betreffen alle gegevens die de geestelijke of lichamelijke gezondheid van de betrokkene betreffen.²⁷ Dat zijn dus bijvoorbeeld medische gegevens uit het dossier van een RIAGG. Degene die de gegevens verwerkt (het RIAGG bijvoorbeeld) kan ook een hulpverlener in de zin van de WGBO zijn. In de WGBO is onder meer de inzage geregeld en een geheimhoudingsbepaling opgenomen. De hulpverlener is daar uiteraard aan gebonden. Voor het overige is de hulpverlener echter aan de vereisten van de WBP gebonden.

Gezondheidsgegevens mogen door hulpverleners, instellingen of voorzieningen voor de gezondheidszorg of maatschappelijke dienstverlening worden verwerkt. Hieronder worden ook instanties voor jeugdhulpverlening begrepen.²⁸ Deze organisaties mogen de gegevens alleen maar verwerken voor zover dat met het oog op de goede behandeling van de betrokkene of het beheer van de instelling noodzakelijk is. De term beheer moet beperkt worden opgevat.²⁹ In de parlementaire geschiedenis wordt genoemd kwaliteitsbeheer en verwerkingen die rechtstreeks verband houden met het betalen van rekeningen voor medische behandelingen. Het is een RIAGG op grond van deze bepaling bijvoorbeeld toegestaan gegevens over de depressie van een jeugdige te verwerken, nu die gegevens noodzakelijk zijn voor de goede behandeling van de jeugdige.

De gegevens mogen niet voor andere doeleinden worden verwerkt. Dat betekent dat in het kader van criminaliteitspreventiebeleid een verstrekking aan derden alleen is toegestaan als dat noodzakelijk is voor

de goede behandeling van de jeugdige. In de regel zal dat dan een verstrekking aan één partner en niet aan meerdere partners zijn.

Het is scholen ook toegestaan gezondheidsgegevens te verwerken, doch op beperkte schaal. Scholen mogen alleen gezondheidsgegevens verwerken voor zover dat met het oog op de speciale begeleiding van leerlingen of het treffen van bijzondere voorzieningen noodzakelijk is. Het gaat dan om leerlingen die vanwege psychische of fysieke oorzaken leerproblemen uit dien hoofde speciale begeleiding behoeven. Om aan die doelstelling te kunnen voldoen moeten de scholen gezondheidsgegevens kunnen verwerken. Verwerking van gezondheidsgegevens van andere leerlingen is niet toegestaan.³⁰

Ook de reclasseringsinstelling, een bijzondere reclasseringsambtenaar, de raad voor de kindbescherming en (gezins)voogdij-instellingen mogen onder voorwaarden gezondheidsgegevens verwerken. Dit mag alleen voor zover de verwerking noodzakelijk is voor de uitvoering van de hen opgedragen wettelijke taak.³¹ Een Raad voor de Kinderbescherming mag bijvoorbeeld gegevens over de geestelijke gezondheid van een kind verwerken als dat noodzakelijk is voor de uitoefening van een van haar wettelijke taken.

Er zijn nog meer organisaties die gezondheidsgegevens mogen verwerken, doch die lijken in het kader van criminaliteitspreventiebeleid niet relevant.

Als extra waarborg bepaalt de WBP dat gezondheidsgegevens alleen mogen worden verwerkt door personen op wie uit hoofde van hun ambt, beroep of wettelijk voorschrift een geheimhoudingsplicht rust. Voor degene die niet al op basis van een andere regeling geheimhouder is, is op grond van artikel 21, tweede lid, WBP verplicht tot geheimhouding van de gegevens. Die plicht tot geheimhouding bestaat niet als er een

wettelijke plicht tot mededelen bestaat of als uit de geheimhoudingsbepaling op andere grond voortvloeit dat de gegevens aan derden mogen worden verstrekt. De gegevens mogen wel alleen worden meegedeeld aan diegenen die op grond van de bepalingen van de WBP gezondheidsgegevens mogen verwerken onder de in de WBP en in de desbetreffende geheimhoudingsbepaling genoemde voorwaarden. Ook hier moet aan het noodzakelijkheidvereiste worden voldaan. Als de Raad voor de Kinderbescherming bijvoorbeeld voor een door haar uit te voeren onderzoek een psychiater moet inschakelen, mag zij de haar bekende gezondheidsgegevens verstrekken aan die psychiater voorzover dat noodzakelijk is voor het onderzoek.

Ten slotte: onder (strikte) voorwaarden is het toegestaan om in aanvulling op de gezondheidsgegevens andere bijzondere gegevens te verwerken. Dit is strikt beperkt tot de verwerking door hulpverleners, instellingen of voorzieningen van gezondheidszorg of maatschappelijke dienstverlening voor zover het noodzakelijk is om in aanvulling op de gezondheidsgegevens met het oog op een goede behandeling of verzorging van de betrokkene andere bijzondere gegevens te verwerken.

Rasgegevens

Rasgegevens ten slotte omvatten volgens de toelichting ook afkomst, nationale of etnische afstamming.³² Rasgegevens mogen alleen in heel uitzonderlijke gevallen worden verwerkt (artikel 18 WBP). Dat is eigenlijk alleen toegestaan als de verantwoordelijke dat doet voor identificatiedoeleinden, bijvoorbeeld bij het gebruik van een foto (waarvan het ras van de betrokkenen afgeleid kan worden) op een toegangspas in een arbeidsverhouding. Ook in het kader van een voorkeursbeleid is verwerking van rasgegevens toegestaan. In dat laatste geval gelden er ook nog aanvullende voorwaarden. Zo dient de verwerking van rasgegevens te worden stopgezet als de achterstandspositie op grond waarvan het voorkeursbeleid werd gevoerd

is opgeheven. Deze twee uitzonderingen op het verbod om bijzondere gegevens te verwerken, zijn bij criminaliteitspreventie niet aan de orde. Dat betekent dat in het kader van criminaliteitspreventie in principe geen gegevens over etniciteit of nationaliteit mogen worden verwerkt. Mogelijk kunnen de algemene uitzonderingen hier uitkomst bieden.

Algemene uitzonderingen (artikel 23 WBP)

Op grond van artikel 23 WBP is de verwerking van bijzondere gegevens onder meer ook toegestaan als de betrokkene uitdrukkelijk toestemming geeft. "Uitdrukkelijke" toestemming is de "zwaarste" toestemming. Dat betekent dat de verantwoordelijke zeker moet weten dat de betrokkene uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven. De verantwoordelijke mag geen twijfel hebben over de toestemming. De toestemming van de betrokkene moet specifiek zijn, dat wil zeggen gericht op bepaalde gegevensverwerkingen. Een onbepaalde machtiging is onvoldoende om aan te nemen dat de betrokkene toestemming heeft verleend. De betrokkene moet precies weten wat er gaat gebeuren met zijn of haar persoonsgegevens, zodat hij of zij begrijpt waarvoor hij of zij toestemming geeft. Bij twijfel of de toestemming betrekking heeft op een bepaalde verwerking, zal de verantwoordelijke dat eerst moeten nagaan. Er worden dus hoge eisen gesteld aan de toestemming. De uitdrukkelijke toestemming kan te allen tijde worden ingetrokken. Die intrekking heeft dan wel alleen betrekking op de verwerking van persoonsgegevens van ná de intrekking.

Artikel 23 WBP biedt verder de ruimte voor een verwerking van bijzondere persoonsgegevens ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek of statistiek, mits aan een aantal eisen wordt voldaan (artikel 23, tweede lid, WBP). Onder andere moet voorzien zijn in waarborgen ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer en moet het vragen van uitdrukkelijke toestemming niet mogelijk zijn of een onevenredige

inspanning vergen. Daarvan lijkt in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid niet snel sprake. De groep betrokkene is nu ook weer niet zo groot dat het vragen van uitdrukkelijke toestemming onmogelijk of onevenredig bezwarend is.

De verwerking van bijzondere persoonsgegevens kan ten slotte ook als dat noodzakelijk is voor een zwaarwegend algemeen belang, er extra waarborgen worden getroffen en het College bescherming persoonsgegevens ontheffing heeft verleend of dit bij wet is bepaald (artikel 23, eerste lid aanhef en onder e, WBP).

4. Wet politieregisters en Besluit politieregisters

Voor de registraties die worden aangelegd in het kader van de politietaak bestaat een aparte wettelijke regeling: de Wet politieregisters. Deze wet regelt de verwerkingen van persoonsgegevens door de politie, die plaatsvinden ter uitvoering van de politietaak. Op die verwerking is, als gezegd, de WBP niet van toepassing. De Wet politieregisters is wel op basis van dezelfde uitgangspunten opgezet.

Politieregisters zijn verwerkingen van persoonsgegevens³³ aangelegd in het kader van de politietaak. Dit betekent dat als de politie een register aanlegt in het kader van haar taak, de Wet politieregisters van toepassing is. Wanneer de politie registratie aanlegt buiten het kader van haar politietaak (denk bijvoorbeeld aan salaris- en personeelsadministraties) is de WBP van toepassing.³⁴ De politie zal in het kader van het criminaliteitspreventiebeleid eerst moeten beoordelen of een bepaald register wel of niet onder de Wet politieregisters valt. Ieder register dat wordt aangelegd in het kader van de politietaak is echter een politieregister. De politietaak wordt ruim gedefinieerd. De Wet politieregisters zal daarmee op de meeste registers van toepassing zijn.

De Wet politieregisters hanteert een gesloten verstrekkingenregime. Dit betekent in beginsel dat alleen degene die in de Wet politieregisters en het Besluit politieregisters als ontvangstgerechtigden worden genoemd, gegevens uit een politieregister mogen ontvangen.

Binnen de politieorganisatie mogen gegevens, kort gezegd, alleen worden verstrekt aan personen en instanties die zijn belast met het uitvoeren van de politietaak. Daaronder vallen niet de personen die technische, administratieve en andere taken uitvoeren. Buiten de politieorganisatie mogen de gegevens alleen worden verstrekt aan personen en instanties die in de Wet politieregisters en het Besluit politieregisters worden genoemd. De gegevens kunnen niet ongelimiteerd aan deze personen of instanties worden verstrekt. De Wet politieregisters en het Besluit politieregisters bepalen ook nog in welke gevallen gegevens mogen worden verstrekt. De desbetreffende persoon of instantie moet veelal om de gegevens verzoeken.

De Wet politieregisters noemt, voor zover in het kader van criminaliteitspreventiebeleid relevant, buiten de politieorganisatie, (volwassenen)reclasseringswerkers en (ambtenaren van) de kinderscherming, voor zover zij de gegevens nodig hebben voor de uitoefening van hun taak. Aan deze (aangewezen) personen of organisaties mogen alleen antecedenten worden verstrekt.

Verder mogen uit een politieregister gegevens worden verstrekt aan bureaus vertrouwensartsen (tegenwoordig Advies- en Meldpunten Kindermishandeling; AMK) als bedoeld in de Wet op de jeugdhulpverlening voor zover die noodzakelijk zijn voor een goede uitoefening van hun taak. Voorts mogen gegevens op verzoek van HALT-bureaus worden verstrekt aan hen voor zover die gegevens noodzakelijk zijn voor een HALT-afdoening.

Kortom: de politie mag voor zover relevant voor deze Handreiking uit zijn registers alleen, nader bepaalde, gegevens verstrekken aan de politie, het openbaar ministerie, de burgemeester, reclassering, de raad van de kinderbescherming, AMK's en HALT-bureaus. Die verstrekkingen kunnen alleen onder vastomlijnde voorwaarden plaatsvinden.

Ondanks dit strenge regime van gesloten verstrekkingen kent de Wet politieregisters een aantal bepalingen waarmee de kring van ontvangstgerechtigden van politiegegevens veelal feitelijk wordt uitgebreid. Wij bespreken de regeling van artikel 30 Wet politieregisters, nu deze relevant kan zijn.

Artikel 30 Wet politieregisters formuleert een geheimhoudingsplicht voor personen en instanties aan wie de gegevens zijn verstrekt. Op deze geheimhoudingsplicht bestaan twee uitzonderingen: voor zover de Wet politieregisters het doen van mededelingen toelaat, dan wel indien de uitvoering van de taak met het oog waarop de gegevens zijn verstrekt noodzaakt tot verdere verstrekking. Hierdoor wordt een mogelijkheid geschapen om onder handhaving van de huidige kring van ontvangers, verstrekking aan anderen dan die kring in concrete gevallen alsnog te laten plaatsvinden. Een door de wet aangewezen ontvanger kan dus op grond van artikel 30 Wet politieregisters, de gegevens verder verstrekken aan personen of instanties indien de uitvoering van de taak waarvoor de gegevens zijn verstrekt, hiertoe noodzaakt. Een voorbeeld: als de Raad voor de Kinderbescherming op grond van de Wet politieregisters over een bepaalde jeugdige antecedenten ontvangt, dan mag de Raad die gegevens doorverstrekken aan bijvoorbeeld een jeugdhulpverleningsinstelling. De Raad mag die gegevens alleen doorverstrekken voor hetzelfde doel waarvoor zij ze heeft verkregen.

De eerste ontvanger (in het voorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming) beoordeelt of doorverstrekking noodzakelijk is ter

uitvoering van de taak waarvoor hij of zij de gegevens heeft verkregen. Het kan dus niet zo zijn dat doorverstrekking slechts in het belang van de derde ontvanger plaatsvindt. Het belang dat verstrekking rechtvaardigt hoeft echter op zichzelf niet alleen het belang van de politie te zijn. De bepaling van artikel 30 wordt wel de ventiefunctie genoemd.

Het College bescherming persoonsgegevens (voorheen de Registratiekamer) heeft zich meermalen uitgelaten over artikel 30 Wet politieregisters. Zij heeft steeds benadrukt dat deze bepaling uitdrukkelijk alleen ziet op bijzondere, individuele gevallen. Per geval moet er een beoordeling plaatsvinden of doorverstrekking noodzakelijk is voor de uitoefening van de taak waarvoor de gegevens (eerder) zijn verkregen. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat het artikel een basis vormt voor systematische uitwisseling en informatiestromen. Dit neemt echter niet weg dat verstrekking in geval van zich herhaaldelijk voordoende, en met elkaar vergelijkbare gevallen, toegestaan kan zijn.

Het volgende voorbeeld illustreert de werking van de ventiefunctie. De politie treft soms kinderen aan in situaties die vragen om het inschakelen van hulpverlening. In het verleden verstreekte een politiekorps dan wel gegevens aan de Raad voor de Kinderbescherming, een instantie die behoort tot de kring van ontvangers genoemd in de Wet politieregisters. Binnen de regio is de intake voor de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming nu gecentraliseerd bij een bureau Jeugdzorg. Aan het College bescherming persoonsgegevens is de vraag gesteld of aan een bureau Jeugdzorg op dezelfde basis als aan de Raad voor de Kinderbescherming gegevens kunnen worden verstrekt.

Het College heeft bepaald³⁵ dat als het bij de gegevensverstrekking gaat om verstrekking in incidentele gevallen, waarbij in het concrete geval steeds een afweging wordt gemaakt of de uitvoering van de (politie)taak tot die verstrekking noodzaakt, artikel 30 Wet politieregisters daarvoor

wellicht een grondslag zou kunnen bieden. Onder omstandigheden is verstrekking in zich herhaaldelijk voordoende en met elkaar vergelijkbare gevallen toegestaan. De verstrekking moet noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de taak waarvoor de gegevens (eerder) zijn verstrekt c.q. ontvangen. De verstrekking zal moeten voldoen aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Het moet gaan om verstrekkingen die in individuele gevallen op grond van artikel 30 toelaatbaar zouden zijn, maar waarbij de omstandigheden die tot de verstrekking leiden zich (tijdelijk) niet of nauwelijks lenen voor een regeling in wet of besluit. Een en ander zo dat gelijke gevallen ook gelijk behandeld worden. Daartoe zullen ten minste de gevallen waarin verstrekking plaats kan vinden voldoende nauwkeurig omschreven moeten worden.

Een verstrekking aan een niet-ontvangstgerechtigde is voorts mogelijk via artikel 18, vijfde lid, Wet politieregisters. Dit artikellid bepaalt dat de minister van Justitie of de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties in bijzondere gevallen toestemming kan geven voor of opdracht verstrekken tot het verstrekken van bepaalde gegevens. Dit betreft altijd incidentele beslissingen, het kan nooit gaan om een algemene toestemming voor meerdere verstrekkingen.

5. Geheimhoudingsbepalingen

De organisaties en personen betrokken bij criminaliteitspreventie werken uit de aard van hun professie steeds met gevoelige informatie over de betrokkene, de jeugdige, en mogelijk ook diens omgeving. Deze personen en/of organisaties moeten zorgvuldig omgaan met deze informatie. De relatie met de betrokkene, de jeugdige, is gebaseerd op vertrouwen. In de wet en regelgeving zijn dan ook verschillende geheimhoudingsbepalingen neergelegd, die soms nader zijn uitgewerkt in een beroeps- of gedragscode voor de desbetreffende beroepsgroep.

Wij bespreken hieronder de geheimhoudingsbepalingen die relevant lijken te zijn in het kader van deze Handreiking. Dit overzicht is niet uitputtend, omdat veel verschillende organisaties en/of personen deelnemen aan de netwerken en in de praktijk veel eigen beroepscode worden gehanteerd. De organisaties en/of personen die deelnemen aan een netwerk dienen dan ook steeds zelfstandig na te gaan of er voor hen een geheimhoudingsbepaling geldt die hier niet specifiek is genoemd. Dit is van belang, omdat een geheimhoudingsbepaling gegevensuitwisseling kan beperken of nader reguleren.³⁶

Opgemerkt moet worden dat er een onderscheid bestaat tussen de geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht. Dit laatste recht hebben alleen bepaalde bij wet of door de rechtspraak erkende groepen van beroepsbeoefenaren. Zij kunnen zich ten opzichte van de rechter daarop beroepen; zich verschonen van de plicht mede te delen. De geheimhoudingsplicht geldt voor een grotere groep. Op het verschoningsrecht gaan wij hier niet verder in.

Algemeen

Een algemene norm tot geheimhouding van vertrouwelijke informatie is neergelegd in het Wetboek van Strafrecht. Het schenden van geheimhoudingsverplichtingen is strafbaar gesteld (artikel 272 Wetboek van Strafrecht). De geheimhoudingsplicht rust op ieder die uit hoofde van zijn ambt of beroep of op grond van een wettelijk voorschrift verplicht is tot geheimhouding van bepaalde gegevens. De geheimhoudingsplicht geldt ook voor de personen die de geheimhouder bijstaan, zoals een secretaresse.

De geheimhoudingsplicht kan dus voortvloeien uit een wettelijk voorschrift. Daaronder vallen voorschriften die in een wet (in formele zin) zijn opgenomen en geheimhoudingsvoorschriften die in lagere regelingen zijn opgenomen. De verplichting tot geheimhouding kan

echter ook uit de aard van het ambt of beroep voortvloeien. Dat is een vage aanduiding. De term ambt ziet primair op de ambtenaar bij de overheid. Voor ambtenaren is in de specifieke wetgeving een geheimhoudingsverplichting neergelegd, die hierna verder wordt besproken.

In de jurisprudentie is over een aantal ambten en/of beroepen, zoals het beroep van maatschappelijk werker, uitgemaakt dat deze onder deze geheimhoudingsverplichting vallen. Bij "de aard van het beroep" hangt het af van de maatschappelijke opvattingen of de aard van het beroep een geheimhoudingsplicht met zich brengt. Uit de jurisprudentie blijkt dat het in beginsel moet gaan om beroepen waarvoor een zekere deskundigheid is vereist en waarin men daarenboven vaak met vertrouwelijke gegevens te maken krijgt. Voor maatschappelijk werkers is aangenomen dat zij zijn onderworpen aan de geheimhoudingsplicht en zich bovendien in een procedure kunnen beroepen op het verschoningsrecht. Deze geheimhoudingsplicht van maatschappelijk werkers is ook neergelegd in een Beroepscode, die wij hieronder bespreken. Eenzelfde geheimhoudingsplicht is aangenomen voor reclasseringsambtenaren, behalve uiteraard voor zover de ambtenaar aan justitie rapporteert in een strafzaak. Of deze algemene norm ook van toepassing is op bijvoorbeeld docenten is niet met zekerheid te zeggen.³⁷ Het vak docent vereist echter wel een zekere deskundigheid en de docent zal veelal met vertrouwelijke gegevens te maken krijgen. Daaruit kan mogelijk worden afgeleid dat deze algemene geheimhoudingsplicht ook voor docenten op een school geldt.

Deze bepaling in het Wetboek van Strafrecht legt derhalve vast dat personen of organisaties op wie een geheimhoudingsverplichting rust, ook daadwerkelijk geheimhouding moeten betrachten.

Geheimhouding betekent (uiteeraard) dat de geheimhouder geen informatie over een betrokkene, de jeugdige, aan derden mag verstrekken. Het gaat dan om informatie waarvan de geheimhouder weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat hij op grond van zijn geheimhoudingsplicht verplicht is de informatie geheim te houden.

Geheimhoudingsplichten zijn echter niet absoluut. Soms kan de geheimhouder zich beroepen op een uitzondering die is geregeld in de specifieke geheimhoudingsbepaling. Een aantal uitzonderingen bespreken wij hieronder bij de specifieke geheimhoudingsplichten. De geheimhouder handelt ook niet strafbaar als er een wettelijke plicht tot verstrekking van gegevens bestaat.

De plicht tot geheimhouding kan ten slotte worden opgeheven door de toestemming van de betrokkene. Een algemene, niet nader gespecificeerde, toestemming zal dan niet genoeg zijn. De toestemming zal gericht moeten zijn op de specifieke situatie. De betrokkene moet immers weten waarvoor hij of zij toestemming geeft. Dit betekent dat als een geheimhouder in het kader van criminaliteitspreventie een jeugdige bijvoorbeeld wil bespreken in een overleg en geen beroep kan doen op een uitzondering op de geheimhoudingsplicht, de geheimhouder toestemming zal moeten vragen aan de jeugdige en/of diens ouders. Die toestemming zal dan moeten zien op het bespreken in het overleg. Van belang is dat de geheimhouder ook na toestemming van de betrokkene een eigen (professionele) afweging zal moeten maken of de geheimhoudingsplicht in het specifieke geval kan worden doorbroken.

De geheimhouder kan bij zijn werk verder soms in een conflict van plichten komen. De betrokkene geeft bijvoorbeeld geen toestemming of de toestemming kan niet worden verkregen, en anderzijds vereist een ander zwaarwegend belang dat er wel gegevens aan een derde worden verstrekt. Een in de literatuur veel gebruikt voorbeeld is het conflict van

plichten dat voor een arts ontstaat als hij weet heeft van of een vermoeden heeft van kindermishandeling. Toestemming van de ouders kan niet verkregen worden (en is mogelijk ook niet in het belang van het kind), doch het belang van het kind om beschermd te worden tegen mishandeling vereist wel dat in dit specifieke geval bijvoorbeeld het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling wordt ingeschakeld. In de praktijk worstelden veel artsen met deze problematiek als zij een vermoeden van kindermishandeling hadden of wisten dat een kind werd mishandeld. De wetgever heeft dit opgepakt en in de Wet op de Jeugdhulpverlening (binnenkort de Wet op de Jeugdzorg) is een voorziening hiervoor opgenomen, namelijk de mogelijkheid voor de arts om in het geval van een vermoeden van kindermishandeling zijn zwijgplicht te doorbreken.

De geheimhouder komt onder dergelijke omstandigheden in juridische zin in de situatie van overmacht in de zin van noodtoestand. De geheimhouder wordt geconfronteerd met een conflict van plichten. Deze plichten botsen zodanig dat de geheimhouder een van de plichten moet opofferen, in dit geval de plicht tot geheimhouding. De geheimhouder moet dan – steeds in het individuele geval – een afweging maken en het vanuit de rechtsorde bezien geringste met de plicht te beschermen belang laten varen. Hierin liggen de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit besloten. Dat betekent dat een beroep op noodtoestand alleen slaagt als er geen andere of minder ingrijpende weg openstond om het conflict op te lossen. Daarenboven moet er een evenredigheid bestaan tussen het middel en het doel. Bij geheimhoudingsplicht moet deze plicht bijvoorbeeld zo min mogelijk worden geschaad. Een conflict van plichten rechtvaardigt dus niet automatisch dat het hele dossier van een jeugdige aan een ander wordt verstrekt. Gezien het grote belang van geheimhouding, kan een beroep op noodtoestand ook alleen slagen als er sprake is van een (zeer) zwaarwegend (individueel) belang (van bijvoorbeeld een jeugdige) dat botst met het belang van geheimhouding

(de geheimhoudingsplicht). Als een geheimhouder door zijn zwijgplicht in een noodtoestand komt te verkeren, mag hij zijn zwijgplicht doorbreken. Het doorbreken van de geheimhoudingsplicht (zonder dat een beroep kan worden gedaan op een van de uitzonderingen) is dan niet meer strafbaar. Aan deze beslissing om niet te zwijgen, maar te spreken, moet dus wel een grondige afweging voorafgaan. In de gezondheidsrechtelijke literatuur zijn door Leenen zes cumulatieve toetsingscriteria geformuleerd.³⁸ Deze toetsingscriteria lijken naar onze mening ook door andere geheimhouders toegepast te kunnen worden.

- Alles is in het werk gesteld om toestemming tot doorbreken van de geheimhoudingsplicht te krijgen;
- Het niet doorbreken van de plicht levert voor een ander ernstige schade op;
- De zwijgplichtige verkeert in gewetensnood door het handhaven van zijn zwijgplicht;
- Er is geen andere weg dan doorbreking van het geheim om het probleem op te lossen;
- Het moet vrijwel zeker zijn dat door de geheimdoorbreking de schade aan de ander kan worden voorkomen of beperkt;
- Het geheim wordt zo min mogelijk geschonden.

Een beroep op een conflict van plichten om de geheimhoudingsplicht te doorbreken moet derhalve zorgvuldig worden afgewogen en alleen onder bijzondere omstandigheden kan hierop een beroep worden gedaan.

Steeds zal de geheimhouder in het individuele geval moeten nagaan of er een conflict van plichten is. De geheimhouder kan dus niet vooraf aangeven in welke situaties (die zich dan nog niet concreet voordoen) hij of zij met een beroep op een conflict van plichten zal spreken.

Voor een aantal organisaties en/of personen gelden ten slotte specifieke geheimhoudingsbepalingen, die veelal ook een aantal uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht bevat. Wij bespreken hieronder een aantal van deze geheimhoudingsbepalingen.

Overheidsorganisaties

In de Algemene wet bestuursrecht (verder Awb) is een algemene geheimhoudingsbepaling opgenomen voor een ieder die werkzaam is bij of betrokken is bij de uitvoering van werkzaamheden van een bestuursorgaan (artikel 2: 5 Awb). Deze personen zijn verplicht gegevens of informatie waarvan zij de vertrouwelijkheid kennen of redelijkerwijs moeten vermoeden, geheim te houden. Geheimhouding is niet vereist voor zover enig wettelijk voorschrift tot mededeling verplicht of als uit de taak van de desbetreffende persoon de noodzaak tot mededeling voortvloeit. Deze bepaling ziet op de persoon die bij het bestuursorgaan werkzaam is, de desbetreffende ambtenaar, en op personen die betrokken zijn bij de uitvoering van de werkzaamheden van het bestuursorgaan. Het maakt niet uit in welke rechtsverhouding deze laatste personen ten opzichte van het bestuursorgaan staan. Het artikel schept derhalve een algemene geheimhoudingsverplichting voor een ieder die als bestuursorgaan of daarvoor werkzame persoon, in welke rechtsverhouding dan ook, kennisneemt van vertrouwelijke informatie. De bepaling is een aanvullende bepaling. Dat wil zeggen dat het artikel niet van toepassing is als er een bijzonder geheimhoudingsregiem geldt op grond van een wettelijk voorschrift of uit hoofde van een ambt of beroep.

In de Ambtenarenwet is bijvoorbeeld bepaald dat de ambtenaar verplicht is tot geheimhouding van hetgeen hem in verband met zijn functie ter kennis is gekomen, voor zover die verplichting uit de aard der zaak voortvloeit (artikel 125a, derde lid). Een vergelijkbare regeling is opgenomen in de Reclasseringsregeling 1995 (artikel 37). Die regeling bepaalt dat een ieder die betrokken is bij kort gezegd de reclasseringswerkzaamheden van erkende reclasseringsinstellingen, een geheimhoudingsplicht heeft. Die plicht ziet, zoals in de meeste geheimhoudingsbepalingen, op gegevens waarvan hij of zij het vertrouwelijke karakter kent of moet vermoeden. Deze geheimhoudingsplicht is niet van toepassing als een wettelijk voorschrift

tot bekendmaking verplicht of de bekendmaking voortvloeit uit de (reclassering)taak van de desbetreffende persoon. De Stichting Reclassering Nederland heeft een Privacyreglement inzake bescherming van cliëntgegevens vastgesteld, waarin de verstrekking van gegevens aan derden nader is geregeld.

Ook in sociale zekerheidswetgeving zijn geheimhoudingsbepalingen opgenomen. Deze bepalingen verplichten in de regel een ieder de informatie geheim te houden waar hij of zij kennis van neemt in het kader van zijn of haar werkzaamheden bij de uitvoering van de betreffende wettelijke regeling. De medewerker van de Sociale Dienst moet derhalve de informatie waarvan hij kennis neemt bij de uitvoering van sociale zekerheidswetgeving, geheim houden. De informatie mag dan meestal wel openbaar worden gemaakt als de bekendmaking noodzakelijk is voor de uitvoering van de betreffende wettelijke regeling, de bekendmaking expliciet is toegestaan of als een wettelijk voorschrift tot bekendmaking verplicht.³⁹

Gezondheidsorganisaties en jeugdhulpverlening

Voor gezondheidsorganisaties is artikel 88 Wet BIG en, voorzover zij hulpverlener zijn ingevolge artikel 7:446 Burgerlijk Wetboek, de regeling ingevolge de WBGO van belang. Die bespreken wij hieronder, evenals de bepalingen over inzage en inlichtingen in de huidige Wet op de Jeugdhulpverlening (en de toekomstige Wet op de jeugdzorg).

Algemeen Maatschappelijk Werk

Wij memoreerden al dat organisaties met een beroepscode kunnen werken. Het Algemeen Maatschappelijk Werk is daarvan een duidelijk voorbeeld. In de beroepscode van het Algemeen Maatschappelijk Werk is bepaald dat de maatschappelijk werker de plicht tot geheimhouding heeft van hetgeen hem of haar ter kennis is gekomen over de persoon en omstandigheden van de cliënt. Het maatschappelijk werk onderkent in

haar Code wel dat zij veel samenwerkt met anderen. In een apart hoofdstuk zijn dan ook de uitgangspunten voor samenwerking neergelegd. Op grond van de Code mag de maatschappelijk werker informatie verstrekken aan anderen met wie het maatschappelijk werk samenwerkt. Dit is wel uitdrukkelijk beperkt tot de gegevens die relevant zijn voor de realisering van de doelstelling van de samenwerking. De maatschappelijk werker zal daarbij in concreto een zorgvuldige afweging moeten maken tussen het belang van vertrouwelijkheid en de openheid die noodzakelijk is voor de samenwerking. De maatschappelijk werker kan wel informatie verstrekken als hij of zij daarvoor toestemming heeft van de cliënt. De maatschappelijk werker moet op grond van de Code wel, ook als de betrokkene toestemming geeft, zelfstandig afwegen of het belang van de betrokkene gediend is met openbaarmaking van de informatie en, of niet het (algemeen) belang van het beroep van de maatschappelijk werker zich daartegen verzet.

Onderwijsregelgeving

Wij merken nog op dat in de onderwijsregelgeving geen algemene geheimhoudingsverplichting opgenomen. Wel kan in de aanstellingsbrief of arbeidsovereenkomst van de desbetreffende docent een geheimhoudingsbepaling zijn opgenomen.⁴⁰ Voorzover het onderwijspersoneel werkzaam is voor een bestuursorgaan in de zin van de Algemene wet bestuursrecht, kan de geheimhoudingsbepaling van artikel 2: 5 Awb van toepassing zijn. Wij verwijzen naar de bespreking van dat artikel.

6. Wet op de Jeugdhulpverlening (te vervangen door de Wet op de jeugdzorg)

De Wet op de jeugdzorg zal de Wet op de Jeugdhulpverlening (Wjhv) vervangen. De structuur van jeugdzorg zal met deze wetswijziging worden gewijzigd en onder meer de Bureaus Jeugdzorg krijgen daarmee een duidelijke wettelijke basis en taak.

Bij het opstellen van de herziening van deze Handreiking lag het wetsvoorstel voor de Wet op de Jeugdzorg bij de Eerste Kamer.⁴¹ Wij bespreken hier de thans geldende regeling in de Wjvh over inzage en verstrekking van gegevens of inlichtingen. Per 1 juni 2003 hebben de advies- en meldpunten kindermishandeling (AMK) al een wettelijke regeling in de Wjvh gekregen. Bij die wetwijziging is ook de regeling voor inzage en verstrekken van gegevens of inlichtingen over de jeugdige gewijzigd. Deze regeling geldt voor alle instellingen die onder de Wjvh vallen. In de – toekomstige – Wet op de jeugdzorg is beoogd dezelfde regeling op te nemen.⁴² Het enige verschil is dat de regeling in de Wet op de jeugdzorg is uitgebreid naar alle cliënten in de jeugdzorg. Deze zal derhalve ook van toepassing zijn op de verwerking van gegevens van bijvoorbeeld ouders. Deze Handreiking ziet echter primair op de gegevens van jeugdigen. Wij bespreken de regeling van de toekomstige Wet op de jeugdzorg hier om deze redenen niet apart.

De regeling in de Wjvh is als volgt.

De Wjvh is – grofweg – van toepassing op de ambulante, semi-residentiele en residentiele jeugdhulp en op de pleegzorg.⁴³ De Wjvh gaat uit van voorzieningen, dat wil zeggen een aanbod van jeugdhulpverlening. Een uitvoerder is degene die de voorziening in stand houdt, oftewel de feitelijke instelling. Voogdij- en gezinsvoogdij instellingen zijn geen voorzieningen in de zin van de Wjvh, maar de hier relevante bepalingen van de wet zijn wel van toepassing op deze instellingen.⁴⁴ Dat betekent dat de geheimhoudings- en inzagebepalingen van de Wjvh (artikel 44-44b; die hierna worden besproken) ook van toepassing zijn op deze instellingen. Plaatsende instanties zijn de raad voor de kindbescherming (onder voorwaarden), de voogdij-instellingen ten aanzien van de jongeren over wie zij de voogdij voeren en gezinsvoogdij-instellingen ten aanzien van jeugdigen die onder hun toezicht staan, alsmede de erkende plaatsende instanties (artikel 27

Wjhv). Daar kan ook een RIAGG onder vallen. Hierna noemen wij de instellingen die onder de Wjhv vallen “jeugdhulpverlenings-instellingen”. Vooraf merken wij nog op dat de AMK’s in bepaalde gevallen ook zonder toestemming van de betrokkene gegevens mag verwerken c.q. verstrekken aan derden en in bepaalde gevallen de betrokkene niet (direct) hoeft te informeren over de gegevensverwerking. Wij bespreken de regeling van de AMK’s hier niet apart.

In de artikelen 44 tot en met 44b Wjhv is een regeling getroffen voor onder meer de inzage in dossiers en het verstrekken van informatie over jeugdigen. Deze regeling is een uitwerking van de inzageregeling in de WBP en van artikel 5 (over de toestemming en minderjarigen) van de WBP. Deze regeling gaat voor deze onderwerpen voor op de WBP. Voor het overige is de WBP wel van toepassing. Dat betekent dat jeugdhulpverleningsinstellingen bijvoorbeeld geen gegevens mogen verzamelen zonder doel en deze verwerking moet kunnen baseren op een grondslag.

De jeugdhulpverleningsinstellingen mogen aan anderen dan de jeugdigen geen inlichtingen over de jeugdige geven, tenzij de jeugdige hiervoor toestemming geeft. Ook mogen zij zonder toestemming van de jeugdige geen inzage in of afschrift van zijn of haar dossier aan anderen verstrekken (artikel 44 Wjhv). De toestemming moet dus in principe aan de jeugdige worden gevraagd. Als de jeugdige jonger is dan 12 jaar, of als hij of zij ouder dan 12 jaar is én niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn of haar belangen, moet toestemming aan de wettelijk vertegenwoordiger worden gevraagd. Is de jeugdige ouder dan 12 jaar en in staat tot een redelijke behartiging van zijn of haar belangen, dan moet de toestemming aan de jeugdige zelf worden gevraagd. Als de jeugdige jonger is dan 16 jaar, dan mag de jeugdhulpverleningsinstelling zonder toestemming van de jeugdige zelf, wel gegevens verstrekken aan de wettelijk vertegenwoordiger. Dat mag

de jeugdhulpverleningsinstelling ook als de jeugdige ouder is dan 16 jaar, maar niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn of haar belangen. De gegevens mogen in deze situaties echter niet worden verstrekt aan de wettelijk vertegenwoordiger als daardoor het belang van het kind kan worden geschaad. De jeugdhulpverleningsinstelling moet dat dus zelfstandig afwegen. U moet hierbij bijvoorbeeld denken aan de situatie dat het verstrekken van informatie aan de wettelijk vertegenwoordiger er toe zal leiden dat deze de jeugdige aan de hulpverlening onttrekt. Of dat de wettelijke vertegenwoordiger de jeugdige psychische of lichamelijke schade zal toebrengen. Dan mag de verstrekking van informatie worden geweigerd. Deze regeling betekent dat gegevens over jeugdigen die ouder zijn dan 16 jaar en die wel in staat zijn tot een redelijke behartiging van hun belangen, alleen met toestemming van de jeugdige aan de wettelijk vertegenwoordiger mogen worden verstrekt.

In een bepaald aantal (andere) gevallen hoeft geen toestemming te worden gevraagd voor het verstrekken van inlichtingen over de jeugdige of het geven van inzage in zijn of haar dossier aan anderen dan de jeugdige zelf. Wij wijzen er op dat de jeugdhulpverleningsinstelling dan meestal wel de jeugdige (of zijn of haar wettelijk vertegenwoordiger) moet informeren over de verstrekking. De informatieplicht uit de WBP geldt namelijk wel onverkort. Het gaat om de volgende gevallen.

Voor het verstrekken van inlichtingen of het geven van inzage hoeft de jeugdhulpverleningsinstelling geen toestemming te vragen als de gegevens worden verstrekt aan (of ingezien door) degene die beroepshalve bij de hulpverlening is betrokken. De medewerking van deze persoon moet dan wel noodzakelijk zijn bij de hulpverlening. Dit moet steeds per individueel geval bekeken worden. De informatie die de jeugdhulpverleningsinstelling verstrekt moet verder beperkt zijn tot de informatie die noodzakelijk is voor de hulpverlening die de derde biedt.

Inzage in of afschrift van het hele dossier hoeft bijvoorbeeld niet noodzakelijk zijn voor de medewerking bij de hulpverlening.

Gegevens mogen ook zonder toestemming worden verstrekt aan degenen die betrokken is bij de uitvoering of voorbereiding van een maatregel van kindbescherming. In het laatste geval mogen de gegevens of inlichtingen alleen worden verstrekt voor zover dat nodig is voor de uitvoering of voorbereiding van de maatregel.

De toestemming hoeft ook niet te worden gevraagd als de jeugdhulpverleningsinstelling bij of krachtens de wet verplicht is gegevens te verstrekken aan een derde. Onder “de wet” wordt dan de Wjvh of een andere wet in formele zin verstaan. In het kader van het criminaliteitspreventiebeleid is er geen wettelijke regeling die een dergelijke verstrekking toetstaat.

Een geheimhouder (zoals de betrokken jeugdhulpverlener) kan ten slotte mogelijk met een beroep op een conflict van plichten gegevens aan derden kan verstrekken. Voor een uiteenzetting van de criteria en afwegingen die daarbij een rol spelen wijzen wij op de paragraaf in deze Bijlage over geheimhoudingsbepalingen.

Concluderend betekent dit dat voor het verstrekken van inlichtingen over of gegevens van de jeugdige aan een ander dan de jeugdige en/of diens wettelijk vertegenwoordiger, als uitgangspunt in de Wjvh geldt dat toestemming nodig is. Geheimhouders dienen - óók als zij toestemming hebben gekregen - steeds een zelfstandige afweging te maken of zij gegevens verstrekken. Toestemming hoeft op grond van de Wjvh niet te worden gevraagd als de gegevens worden verstrekt aan degene wiens medewerking noodzakelijk is bij de uitvoering van de hulpverlening. De toestemming hoeft ook niet te worden gevraagd als de gegevens worden verstrekt aan degene die betrokken is bij de voorbereiding of uitvoering

van een maatregel van kindbescherming of als een wettelijke regeling tot verstrekking verplicht. De geheimhouder (de betrokken jeugdhulpverlener c.q. de jeugdhulpverleningsinstelling) moet per individueel geval beoordelen of er gegevens worden verstrekt. Wij wijzen er ten slotte nog op dat een geheimhouder (zoals de betrokken jeugdhulpverlener) mogelijk met een beroep op een conflict van plichten gegevens aan derden kan verstrekken. Wij verwijzen naar de paragraaf in deze Bijlage over geheimhoudingsbepalingen. In andere gevallen moet wel toestemming worden gevraagd.

De toestemming moet op grond van de Wjvh in principe aan de jeugdige zelf worden gevraagd. Is de jeugdige jonger dan 12 jaar of is de jeugdige tussen de 12 en 18 jaar oud én kan hij of zij niet in staat geacht worden zijn of haar belangen te behartigen, dan moet de wettelijk vertegenwoordiger de toestemming geven. In de andere gevallen is de toestemming van de jeugdige vereist. Voor het verstrekken van gegevens aan de wettelijk vertegenwoordiger geldt een speciale regeling: daarvoor moet toestemming aan de jeugdige worden gevraagd als de jeugdige ouder is dan 16 jaar en in staat kan worden geacht zijn of haar belangen te behartigen. In andere gevallen mogen jeugdhulpverleningsinstellingen zonder toestemming van de jeugdige gegevens aan de wettelijk vertegenwoordiger verstrekken, tenzij het belang van het kind daardoor wordt geschaad.

In artikel 44 Wjvh is nog geregeld in welke gevallen de jeugdhulpverleningsinstelling kan weigeren gegevens of inlichtingen aan de jeugdige zelf te verstrekken. Dat is het geval als de jeugdige jonger is dan 12 jaar of als hij of zij 12 jaar of ouder is, maar niet in staat kan worden geacht zijn of haar belangen te behartigen. Dan moeten de gegevens op verzoek van de wettelijk vertegenwoordiger aan deze vertegenwoordiger verstrekt worden, tenzij het belang van de jeugdige daardoor wordt geschaad. De jeugdhulpverleningsinstelling mag verder

weigeren gegevens of inlichtingen te verstrekken als de persoonlijke levenssfeer van een ander dan de jeugdige daardoor wordt geschaad. Als de jeugdige jonger is dan 16 jaar, kunnen zowel de wettelijk vertegenwoordigers als de jeugdige inzage (of een afschrift van de bescheiden) verkrijgen.

In de artikelen 44a en 44b Wjvh is ten slotte een regeling opgenomen over het bewaren van gegevens en over het – op verzoek van de jeugdige of zijn of haar wettelijk vertegenwoordiger – vernietigen van gegevens. Wij bespreken die hier niet verder.

7. Gezondheidsorganisaties: Wet BIG en WGBO

Bij het criminaliteitspreventiebeleid wordt in de netwerken ook deelgenomen door gezondheidszorgorganisaties, zoals wijkverpleegkundigen, de GGD, geestelijke gezondheidszorginstellingen (ggz-instellingen) en/of het RIAGG. Voor de personen werkzaam bij deze organisaties en de organisaties zal doorgaans uit hoofde van het beroep een geheimhoudingsplicht gelden.

De medisch beroepsbeoefenaar moet het geheim van de patiënt bewaren door te zwijgen. Dit is in het individueel belang van de patiënt, maar ook in het algemeen belang van de vrije toegang tot de gezondheidszorg. De patiënt moet zonder schroom hulp kunnen invoeren, waarbij het meestal onvermijdelijk is dat hij of zij vertrouwelijke mededelingen doet.

Concreet zijn met name de Wet BIG (artikel 88) en de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek over de geneeskundige behandelingsovereenkomst (artikel 7: 446 e.v. BW; verder de WGBO) relevant.⁴⁵

In artikel 88 Wet BIG is een ruime geheimhoudingsplicht voor beroepsbeoefenaren in de individuele gezondheidszorg neergelegd: zij geldt voor iedere beroepsbeoefenaar bij het uitoefenen van zijn beroep op het gebied van de individuele gezondheidszorg. Geheimhouding moet

betracht worden voor alles wat de beoefenaar bij het uitoefenen van zijn beroep als geheim wordt toevertrouwd, dan wel wat als geheim voor zijn kennis komt of is gekomen en waarvan hij het vertrouwelijk karakter moet begrijpen. Dit kan ook niet medische informatie zijn. Deze geheimhoudingsplicht geldt dus voor geregistreerde en niet-geregistreerde beoefenaren. Daaronder vallen dus bijvoorbeeld de arts, psychotherapeut, gezondheidszorgpsycholoog, verloskundige en de (wijk)verpleegkundige.

In de WGBO is een regeling opgenomen voor de hulpverlener die een geneeskundige behandelingsovereenkomst sluit met de patiënt. Daarin is ook een geheimhoudingsregeling opgenomen.⁴⁶ Onder het begrip hulpverlener valt de natuurlijke persoon en de rechtspersoon die een geneeskundig beroep of bedrijf uitoefent en zich jegens de patiënt verbindt tot het verrichten van geneeskundige handelingen. Onder geneeskundige handelingen vallen de klassieke handelingen: genezen, preventie, keuren en verlossen. De WGBO duidt de handelingen van (onder meer) de arts expliciet aan als geneeskundige handelingen. Ook de psychotherapeut bij het RIAGG valt onder de WGBO. Verder vallen ook de handelingen die niet specifiek zien op de geneeskunst, maar daar wel mee samenhangen onder geneeskundige handelingen. Hierbij moet gedacht worden aan het verzorgen en verplegen van patiënten (de zogenoemde aanpalende handelingen). Wij merken nog op dat alleen hulpverleners die handelingen verrichten in de uitoefening van een beroep op bedrijf onder de regeling vallen. Er bestaat soms discussie of iemand handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf. Het zal dan van de omstandigheden afhangen of daarvan sprake is, doch in het kader van ons onderzoek zal het ten aanzien van de desbetreffende partij duidelijk zijn of deze handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf en of hij of zij een hulpverlener in de zin van de WGBO is of niet. Wij merken verder op dat het ook moet gaan om handelingen op het gebied van de geneeskunst. De kruisorganisatie die verpleegt en verzorgt sluit

op dat moment wel een geneeskundige behandelingsovereenkomst, maar anders niet.⁴⁷

Ook het ziekenhuis, zoals de psychiatrische inrichting, verpleeghuizen of bijvoorbeeld de kruisorganisatie vallen onder de geheimhoudingsbepaling. De regeling is sinds 1 mei 2000 ook van toepassing op handelingen op het gebied van de geneeskunst die in een niet-contractuele situatie worden verricht. De handelingen worden in de uitoefening van een geneeskundige beroep of bedrijf, door de hulpverlener, verricht. Het gaat dus om relaties waarbij geen geneeskundige behandelingsovereenkomst wordt gesloten, maar er door een hulpverlener wel geneeskundige handelingen worden verricht. U moet dan bijvoorbeeld denken aan werkzaamheden in het kader van de kinderbescherming. De regeling is dan van toepassing “voor zover de aard van de rechtsbetrekking zich daartegen niet verzet”⁴⁸. Deze laatste toevoeging geeft weinig houvast. In de praktijk zal van geval tot geval uitgemaakt moeten worden of de aard van de desbetreffende rechtsbetrekking zich leent voor onverkorte toepassing van deze bepalingen.⁴⁹

Beroepsbeoefenaren worden in hun werk veelal ondersteund door hulppersonen (die veelal geen vertrouwensberoep uitoefenen), zoals de secretaresse. Deze ondersteuners nemen in hun dagelijks werk wel kennis van vertrouwelijke informatie. Zij hebben dan ook een afgeleide geheimhoudingsplicht. De geheimhoudingsplicht van de beroepsbeoefenaar zou anders illusoir worden.

De omvang van de geheimhoudingsplicht is niet eenduidig te bepalen, maar in de literatuur wordt aangenomen dat die ruim moet worden opgevat.⁵⁰ Daaronder kan dus ook vallen het noemen van de naam van de patiënt. De medische zwijgplicht is daarmee zeer veelomvattend.

De geheimhoudings- of zwijgplicht van de beroepsbeoefenaar geldt in principe ten opzichte van iedereen, behalve de patiënt. Het beroepsgeheim is echter niet absoluut. In bepaalde gevallen kan de beroepsbeoefenaar zijn geheimhoudingsplicht doorbreken, of is hij daartoe zelfs verplicht.

De hoofdregel die in de WGBO is neergelegd houdt in dat de hulpverlener geen inlichtingen over de patiënt, of inzage in of afschrift van bescheiden geeft aan anderen dan de patiënt, behoudens toestemming van de patiënt of een wettelijke verplichting (artikel 7:457 BW).

Er bestaan wettelijke verplichtingen tot het doorbreken van het beroepsgeheim. In het kader van het criminaliteitspreventiebeleid lijken voor zover wij kunnen overzien die verplichtingen niet relevant. Wij laten die dan ook hier buiten beschouwing. Hierbij moet overigens een onderscheid gemaakt worden tussen een plicht tot verstrekking van gegevens en een recht om het beroepsgeheim te doorbreken. Een voorbeeld van een dergelijk recht is het recht van geheimhouders om in een geval van (een vermoeden van) kindermishandeling inlichtingen te verstrekken aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling. Dit recht is per 1 juni 2003 in de Wet op de Jeugdhulpverlening opgenomen.

De geheimhoudings- of zwijgplicht kan worden opgeheven door toestemming van de patiënt.⁵¹ Deze toestemming zal wel gericht moeten zijn (informed consent). De patiënt moet weten waarvoor hij toestemming geeft en wat de consequenties (kunnen) zijn. Een algemene machtiging om gegevens te verstrekken is dan ook niet voldoende. In de WGBO is in dit verband bepaald dat de hulpverlener de gegevens alleen mag verstrekken als de privacy van een ander, bijvoorbeeld een familielid van de patiënt, niet wordt geschaad (artikel 7:457, eerste lid, BW). De toestemming van de patiënt verplicht de hulpverlener overigens niet de

gegevens aan een ander te verstrekken. De hulpverlener zal steeds een eigen afweging moeten maken. Over de toestemming spraken wij hiervoor al in de paragraaf over de geheimhoudingsbepalingen.

Minderjarigen zijn in beginsel onbekwaam om rechtshandelingen te verrichten. Het aangaan van een behandelingsovereenkomst is een rechtshandeling. Maar ook het geven van toestemming om gegevens aan een derde in een samenwerkingsverband te verschaffen, is een rechtshandeling. Dat betekent dat de wettelijk vertegenwoordiger (ouder, voogd, mentor) die toestemming moet geven. In die gevallen mag de hulpverlener uiteraard informatie verstrekken aan deze vertegenwoordiger.

In de WGBO is een specifiek regime opgenomen betreffende de toestemming door minderjarigen. Deze regeling houdt kort gezegd in dat bij minderjarigen jonger dan 12 jaar de toestemming niet door de minderjarige kan worden gegeven, doch de toestemming van de wettelijke vertegenwoordiger, meestal de ouders, vereist is. Bij minderjarigen tussen de 12 en 16 jaar is de toestemming van de ouders én van de minderjarige vereist en bij minderjarigen ouder dan 16 jaar geeft de minderjarige zelf toestemming, behalve als hij of zij onder curatele is gesteld, een mentor heeft of een ander (schriftelijk) heeft gemachtigd.

Een hulpverlener in de zin van WGBO hoeft geen toestemming te vragen voor het verstrekken van informatie aan derden als hij of zij informatie over de patiënt aan degene die rechtstreeks betrokken is bij de uitvoering van de overeenkomst en bij verstrekking aan de vervanger of waarnemer. Betrokken bij de behandeling zijn bijvoorbeeld (andere) artsen of assistenten. Hier wordt ook wel gesproken over de functionele eenheid. Als het hele patiëntendossier wordt overgedragen aan een opvolger, moet echter wel toestemming gevraagd worden. De informatie

die wordt verstrekt moet verder beperkt zijn tot de informatie die noodzakelijk is voor de hulpverlening van de ontvanger. Het hoeft voor het uitvoeren van de behandelingsovereenkomst bijvoorbeeld helemaal niet noodzakelijk te zijn inzage in het hele dossier te geven. Dan kan volstaan moet worden met de voor de ontvanger relevante informatie.

Daarnaast mag de hulpverlener bij meerderjarige patiënten, als er geen mentor of schriftelijk gemachtigde is, informatie verstrekken aan onder meer de echtgenoot, geregistreerd partner, levensgezel, ouder, kind, broer of zus (tenzij de desbetreffende persoon dat niet wil). Nu deze Handreiking met name ziet op de uitwisseling van gegevens van minderjarigen, gaan wij hier verder niet op in.

Voor de mogelijkheid de geheimhoudingsplicht te doorbreken met een beroep op een conflict van plichten of belangen, verwijzen wij naar de paragraaf over de geheimhoudingsbepalingen.

Eindnoten

- 1) Die de toenmalige minister voor Grote Steden- en Integratiebeleid heeft geadviseerd over de acht pilots.
- 2) De WBP is immers van toepassing op geautomatiseerde verwerkingen en op handmatige verwerkingen die bestemd zijn om in een bestand te worden opgenomen (artikel 4 WBP). Echter, onder de definitie van het begrip verstrekken van gegevens (artikel 1, aanhef onder b, WBP) valt uitdrukkelijk ook het bekend maken van gegevens. Dit kan dus ook mondeling gebeuren.
- 3) Wanneer de politie registratie aanlegt buiten het kader van haar politietaak (denk bijvoorbeeld aan salaris- en personeelsadministraties) is de WBP van toepassing is. Opmerking verdient wel dat de omvang van de politietaak niet eenduidig is en dat hierover ook binnen de politie verschillend wordt gedacht.
- 4) Als de betrokkene jonger is dan 16 jaar is ingevolge de WBP de toestemming van de wettelijk vertegenwoordiger vereist in de plaats van die van de minderjarige betrokkene (artikel 5). In een speciale regeling kan hiervan worden afgeweken.
- 5) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 85.
- 6) Artikel 1:1 aanhef en onder b, Awb.
- 7) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 84.
- 8) Bij de grondslag van de publiekrechtelijke taak lijkt men ervan uit te gaan dat die afweging besloten ligt in de publiekrechtelijke regeling. De betrokkene heeft wel in beide gevallen het recht van verzet tegen de verwerking in verband met zijn bijzondere persoonlijke omstandigheden (artikel 40 WBP).
- 9) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 86-87.
- 10) Onder de nieuwe Wet op de Jeugdzorg, die nu in procedure is. Zie verder over deze wet en de daarin opgenomen geheimhoudingsbepaling bijlage 2.
- 11) Registratiekamer, 22 februari 1999, 98.V.0929.01

- 12) Zie deels paragraaf 3.3.1
- 13) U kunt zich nog afvragen of dit gegeven wel een persoonsgegeven in de zin van de WBP is, nu het een gegeven over een organisatie betreft. Het gegeven is echter gekoppeld aan de jeugdige. Vaak zal (het type) organisatie die de jeugdige aanmeldt mede bepalend zijn voor de wijze waarop iemand in het maatschappelijk verkeer wordt beoordeeld. Dat een jeugdige in een pleeggezin zit, zegt iets over zijn thuissituatie. Hier wordt er dan ook vanuit gegaan dat dit een persoonsgegeven is.
- 14) Artikel 16 en artikel 22, zesde lid, WBP.
- 15) Artikel 22, zesde lid, WBP.
- 16) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 104.
- 17) Artikel 18 WBP
- 18) Artikel 23, tweede lid, WBP.
- 19) Artikel 23 WBP.
- 20) Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens, PbEG L281
- 21) Het verwerken van persoonsgegevens is elke handeling of geheel van handelingen met persoonsgegevens (artikel 1, onder b, WBP). Daaronder valt het hele spectrum van handelingen van het verzamelen tot en met het vernietigen van persoonsgegevens.
- 22) Een bestand is een gestructureerd geheel van gegevens met betrekking tot verschillende personen. Gestructureerd betekent dat het systeem systematisch toegankelijk moet zijn en de gegevens een onderlinge samenhang moeten vertonen (artikel 2 WBP).
- 23) Artikel 2, 16, 22 en 23 WBP; zie ook Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 119.
- 24) Artikel 16 en artikel 22, zesde lid, WBP.
- 25) Artikel 22 lid 6 WBP.

- 26) Het College van Procureurs Generaal heeft op 3 juli 2001 een Aanwijzing verstrekking van strafrechtelijke gegevens aan derden voor buiten de strafrechtspleging gelegen doelen vastgesteld (Staatscourant 2001, 154). Deze aanwijzing is inmiddels op 1 september 2001 in werking getreden. De aanwijzing geeft aan hoe het Openbaar Ministerie om moet gaan met het verstrekken van strafrechtelijke gegevens aan derden buiten de strafrechtspleging. Onder de WBP en de naar aanleiding daarvan aangepaste Wet openbaarheid van bestuur, is dat nauwelijks meer mogelijk. Deze aanwijzing is, evenals andere mogelijke beleidsregels e.d. niet integraal meegenomen in de Handreiking en dit overzicht.
- 27) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 109.
- 28) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 110.
- 29) Tweede Kamer (1998), 25 982, p. 110.
- 30) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 112.
- 31) Artikel 22, eerste lid aanhef en onder c en d, WBP.
- 32) Tweede Kamer (1998), 25 892, nr. 3, p. 104.
- 33) De WBP is per 1 september 2001 in werking getreden en vervangt de Wet persoonsregistraties. Met de inwerkingtreding van de WBP wijzigt ook de Wet Politierregisters. Die wijziging betreft met name vervanging van alle verwijzingen naar (begrippen uit) de Wet persoonsregistraties in verwijzingen naar (begrippen uit) de Wet bescherming persoonsgegevens (zie Wet van 5 april 2001 tot wijziging van bepalingen met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, Stb. 2001, 180).
- 34) In hoeverre de politie bevoegd is ook buiten haar taak activiteiten te verrichten wordt hier buiten beschouwing gelaten. Wel wordt er op gewezen dat dit ook binnen de politie niet eenduidig bepaald is.
- 35) Registratiekamer, 22 februari 1999, 98.V.0929.01

- 36) Wij merken op dat het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn een boekje heeft geschreven over de juridische mogelijkheden voor het uitwisselen van gegevens bij de aanpak van huiselijk geweld (Samenwerking en beroepsgeheim). Daarin zijn verschillende geheimhoudingsbepalingen besproken.
- 37) In het hiervoor aangehaalde boekje van het NIZW (zie voorgaande voetnoot) wordt dit wel aangenomen.
- 38) Prof. dr. H.J.J. Leenen, Deel I Rechten van mensen in de gezondheidszorg, Houten/Diegem 2000, p. 234.
- 39) Zie bijvoorbeeld artikel 74 Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen.
- 40) Voor personeelsleden van (onder meer) speciale scholen voor basisonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. In de akten van aanstelling en van benoeming van deze personeelsleden moeten voorschriften zijn opgenomen over de geheimhouding van persoonlijke gegevens van leerlingen in het geval deze personeelsleden daarvan bij de uitoefening van hun functie kennis nemen (zie artikel 53, eerste lid onder i, en artikel 59, eerste lid onder i, Wet op het primair onderwijs; artikel 174, eerste lid onder i, en artikel 180, eerste lid onder i, Wet op het voortgezet onderwijs; artikel 56, eerste lid onder i, en artikel, 62, eerste lid onder i, Wet op de expertisecentra.) Deze voorschriften hoeven niet te worden opgenomen als de geheimhoudingsplicht al op een andere wijze is gewaarborgd.
- 41) Dat is in december 2003. Het gewijzigd voorstel van wet Regeling van de aanspraak op, de toegang tot en de bekostiging van jeugdzorg (wet op de jeugdzorg) is op 24 juni 2003 en – in herdruk – op 8 augustus 2003 aan de Eerste Kamer aangeboden. De Memorie van Antwoord (Kamerstukken 2003-2004, 28168, nr. B Eerste Kamer) is op 29 oktober 2003 aan de Eerste Kamer aangeboden.
- 42) Tweede Kamer, 28 168, nr. 3, p. 74.

- 43) In de bijlage van de Wjvh zijn functionele omschrijvingen van voorzieningen opgesomd, waarop deze wet, als een voorziening onder deze omschrijving valt, van toepassing is.
- 44) De Wjvh is tenslotte niet van toepassing op – bijvoorbeeld – de thuiszorg (kruiswerk en gezinszorg), de basisgezondheidsdiensten, de consultatiebureaus voor zuigelingen en kleuters, schoolartsendiensten, club- en buurthuiswerk, het straathoekwerk en voor zover hier relevant onder meer de RIAGG's. RIAGG's vallen wel onder de Wjvh als zij als plaatsende instantie zijn erkend (artikel 27 Wjvh)
- 45) Zie verder ook hetgeen hiervoor over artikel 272 Wetboek van Strafrecht en geheimhoudingsbepalingen is vermeld.
- 46) Artikel 7:457 BW, zie – als gezegd – voor professionele hulpverleners ook artikel 88 Wet BIG.
- 47) Prof. Mr. B. Sluyters, De geneeskundige behandelingsovereenkomst, na invoering van de WGBO, Zwolle 1995, p. 5.
- 48) Artikel 7: 464 BW.
- 49) Stolker, 2001 (T&C BW), art. 7:464 BW, aant. 2a); Indien de geneeskundige behandeling handelingen betreft die worden verricht in justitiële jeugdinrichtingen (als bedoeld in artikel 65 van de Wet op de jeugdhulpverlening) is onder meer de regeling voor de geheimhoudingsverplichting nog niet van toepassing. Deze wordt van kracht op het moment dat de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen in werking treedt.
- 50) Zie onder meer S. Verbogt, Hoofdstukken gezondheidsrecht, Groningen 2000, p. 68 e.v.;

- 51) Hier verdient opmerking dat de toestemming de hulpverlener niet verplicht te spreken. Er kan een al dan niet aan het individuele geval gerelateerde reden zijn om te blijven zwijgen, ondanks de toestemming. De hulpverlener heeft die ruimte, nu het beroepsgeheim niet alleen strekt tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de patiënt, maar ook tot bescherming van het algemeen van belang van vertrouwen in de beroepsgroep; zie onder meer J. Legemaate, Verantwoordingsplicht en aansprakelijkheid in de gezondheidszorg, Deventer 1997, p. 121.

P R I V A C Y

A S P E C T

E N B I J C R

I M I N A L I

T E I T S P R

E V E N T I E